

הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א

סימן לז – נוגע בעדות

סעיף א – הגדרת נוגע / שותף המעיד לשותפו

כל עדות שיש לאדם הנאה בה – פסול להעיד*. לפיכך, קרקע של שני שותפים ובא אחד להוציאה מתחת יד האחד, לומר שאותו שמכרה להם גזלה ממנו – אין שותפו מעיד לו עליה לפסול עדי המערער. ואפילו על חלק השותף לא יועיל עדותו*, אלא אם כן סילק עצמו ממנה וקנו מידו, שנתנו לשותף*; ואפילו לא סילק עצמו עד לאחר הערעור – מהני*. וצריך שיקבל עליו שאם יבוא בע"ה ויטרפנה מיד השותף, ישלם לו דמיה*. וצריך להתנות שאם יבוא לחטפה ממנו בטענות אחרות, לומר שהיתה גזולה בידו וכיוצא בזה, שאינו מקבל אחריות*. אבל אם אין המערער טוען אלא על חלק השותף בלבד, כגון שטוען שמכרה לו השותף – יכול להעיד לו, שאז אינו נוגע בעדות כלל.

ליקוטי המשפט

- עניינים מרכזיים הנידונים בסעיף זה –
- * הטעמים לפסול נוגע, והנפ"מ ביניהם (ס"ק א – טז)
- * נוגע שמעיד לחובתו (ס"ק יא – טו)
- * המעיד על ממונו לחובתו (ס"ק טו - כג)
- * נגיעה שאינה ממונית (ס"ק כד – כח)
- * נגיעה של שליח (ס"ק כט – לח)
- * דיני נגיעה שונים (ס"ק לט – מו)
- * נתבע שמעיד על פסול עדי התובע, כשיש לתובע כת נוספת (ס"ק מד – מו)
- * שותף המעיד לטובת שותפו:
- כשהערעור על כל הקרקע, קודם חלוקה (ס"ק מז)
- כשהערעור על כל הקרקע, לאחר חלוקה (ס"ק מח, מט)
- כשהערעור רק על חלק חבירו, לאחר חלוקה (ס"ק נ – נז)
- כשהשותף המעיד נסתלק מחלקו (ס"ק נח – עב)

"בל עדות שיש לאדם הנאה בה פסול להעיד"

ארבעת הס"ק הבאים - הטעמים לפסול נוגע

- א. יש סוברים שטעם פסול נוגע הוא משום שחושדים שיעיד שקר לתועלת עצמו.¹ דעה א - חשש משקר
- ב. ויש סוברים בטעם הפסול, שכל שיש לו הנאה מעדותו הרי זה כמעיד על עצמו, ואדם פסול להעיד לעצמו שאדם קרוב אצל עצמו.² דעה ב - מעיד על עצמו
- ג. ויש שחילקו בין שני סוגים של נוגע. יש נוגע שמעיד לעצמו, ופסולו הוא מהתורה משום בעל דבר. ויש נוגע שאינו מעיד לעצמו אלא בשביל עצמו, שיהיה לו הנאה מעדותו - בזה פסולו הוא מדרבנן מחשש שישקר.³ דעה ג - חילוק בין שני סוגי נוגע
- ד. יש שכתבו, שגם הדעה שבסק"ב מודה שבנוגע יש חשש משקר, אלא שסוברת שהוא פסול גם מחמת שהוא קרוב; ולכן אינו יכול להעיד אפילו כשאין חשש משקר.⁴ ביאור הדעה השניה - צירוף שני הטעמים

ביאורי המשפט

1. סמ"ע סק"א, ש"ך סק"א.
2. עיר שושן ס"א; וכן דעת המהר"ם מלובלין, ב"ב מד ע"א ד"ה כדרבין. וכן כתב התומים (סק"א) בדעת הרבנותא שהביא הרמב"ן (ב"ב מג ע"א, ד"ה ואמאי) ובדעת הריב"ש (סי' קסח ד"ה ומה שאמרת), עיין לקמן בליקוטים סק"ז ובביאורים שם. וכתב שם התומים שהרמב"ן שחולק עליהם סובר כדעה שפסול נוגע הוא מחשש משקר. ועיין לקמן בליקוטים ס"ק יב, שמוכח שדעת הרא"ש שפסול נוגע הוא מדין קרוב. וכן עיין לקמן בליקוטים ס"ק יד, שמוכח שגם דעת הר"ן כך.
3. כן כתב קצה"ח סק"ה. וביאר עפ"י זה, שהנוטל שכר להעיד, שאינו מעיד על עצמו - פסול רק מדרבנן. וכן בסוגיא בב"ב (מד ע"א) שמעיד על קרקע כדי להעמידה בפני בעל חובו, הוא אינו מעיד על קרקע שלו, ופסולו מדרבנן מחשש שישקר. ועי"ש שכתב שיש נפ"מ בין שני סוגי הנוגעים לגבי עדותו של קרוב של הנוגע, וכמובא בליקוטים סק"ו. ועיין במש"כ לקמן ס"ק 36, שיתכן שלדעת קצה"ח נוגע שאין לו תועלת ממונית - פסולו הוא מחשש שישקר. ועיין גם לקמן בליקוטים סק"ט, ובביאורים שם.
4. נתיבות, ביאורים סק"א.

מכאן עד ס"ק כג - נפ"מ בין הטעמים הנ"ל

ה. עד שחתם בשטר שיש לו נגיעה בעדות זו, אבל תאריך השטר הוא מזמן שעדיין לא היתה לו נגיעה, ולא ראינו את השטר אלא לאחר שנעשה נוגע - לדעה הראשונה (סק"א) השטר פסול, שיש לחשוך שמא כתב השטר אחר שנעשה נוגע ושיקר וכתב זמן מוקדם. אבל לדעה השניה (סק"ב), שפסול נוגע הוא משום קרוב ולא משום חשש משקר, השטר כשר; שהרי אין לחשוך שיקדים זמן השטר כדי להכשירו⁵.

חתם בשטר,
והתאריך בו
קודם לזמן
שנעשה נוגע

ביאורי המשפט

5. כך כתב הנתובות שם. ובפתחי תשובה סק"א כתב בשם תשובת נאות דשא (סי' סח), שדין זה מבואר בפירוש בגמ' ב"ב קנט ע"א: "היה יודע לו עדות בשטר עד שלא נעשה גזלן ונעשה גזלן - הוא אינו מעיד על כתב ידו אבל אחרים מעידים וכו', כגון שהוחזק כתב ידו בבי"ד [לפני שנעשה גזלן - רשב"ם] וכו'. היה יודע לו עדות בשטר עד שלא תפול לו בירושה - הוא אינו יכול לקיים כתב ידו אבל אחרים יכולין וכו', הכא נמי כגון שהוחזק כתב ידו בבי"ד וכו'. היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו - הוא אינו מעיד על כתב ידו אבל אחרים מעידין וכו', וכי תימא הכא נמי כגון שהוחזק כתב ידו בבי"ד, והא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שלא הוחזק כתב ידו בבי"ד!... גזירת מלך היא דאיהו לא מהימן ואחריני מהימני, ולא משום דמשקר וכו'". ופירש רשב"ם (ד"ה אע"פ), וז"ל: "דגזירת הכתוב היא דחתנו אינו נאמן, ולא משום דמחזיקין ליה במזייף וכותב, הלכך אחריני מהימני, דליכא למימר משנעשה חתנו זייף וכתב". ובשו"ע (סי' מו סעי' לד, לה) נפסק להלכה, שבחתם עד שלא נעשה רשע אין השטר כשר אלא אם ראו השטר חתום לפני שנעשה רשע, אבל אם לא ראו חוששים שמא כתב הכל אחר שנעשה רשע ושיקר וכתב זמן מוקדם; אבל בחתם לפני שנעשה קרובו - השטר כשר, אף שלא ראינו השטר לפני שנעשה קרובו, שאין חשש משקר בקרוב. והנה, בגמ' זו מפורש שאם חתם עד שלא תפול לפני בירושה דינו כגזלן לענין זה, וחוששים שמשקר מחמת נגיעתו. ואולי הטעם שלא הביאו הפוסקים דין נפלו בירושה, משום שאפשר שמה שאמרה הגמ' בירושה זה דווקא קודם שהביאה את דינו של קרוב, אבל אחר שהסיקה הגמ' שבקרוב כשר גם בלא ראינו א"כ אולי כך הדין גם בחתם ונעשה נוגע, שכשר משום שאין כאן חשש משקר, משא"כ ברשע שיש חשש משקר. ויתכן שכוונת הנתובות היא, שרק בנוגע יש לומר שאין בו חשש משקר, אבל בנפלה לו ירושה, ששיקר העדות היא לתועלת עצמו - לכו"ע יש חשש משקר. וקצת נראה

1. עד שיש לקרובו הנאה בעדותו, לדעה ראשונה – כשר לעדות; שהרי אין קרוב חשוד לשקר, ופסולו אינו אלא מגזה"כ, כמו שנתבאר בסימן לג ס"י. אבל לדעה השניה, שעד שיש לו הנאה פסול משום שהרי הוא כמעיד לעצמו - גם כאן פסול, שהרי הוא כמעיד לקרובו.⁶

עד שיש לקרובו
הנאה בעדותו

2. עדים רבים שהעידו ונמצא ביניהם עד הנוגע בעדותו – לדעה שהוא קרוב אצל עצמו והרי הוא כבעל דבר, הוא אינו פוסל את עדותם של שאר העדים. והטעם, כיוון שהוא בעל דבר אינו בגדר עד פסול, ולא פסלה תורה אלא בעדים מקיימי דבר.⁷ אבל לדעה שנוגע פסול משום חשש משקר - פוסל את שאר העדים.⁸

פסילת שאר
העדים

ביאורי המשפט

כן מהמשך דבריו, וז"ל: "והעיקר כהסמ"ע וש"ך דפסול מטעם חשד דהוי בעל דבר, וכמו דחשדין לבעל דבר חשדין גם כן לנוגע". הרי, שבבעל דבר פשוט שיש חשש משקר. ועיין חידושי הרי"ם (סק"א, ד"ה ולכאורה) שג"כ כתב שגמי מפורשת היא, שנוגע החתום בשטר ולא ראו השטר לפני שנעשה נוגע - השטר פסול, והוסיף שאף שהפוסקים לא הביאו גמי זו, מ"מ אין לחלוק על הגמרא.

6. כן יש ללמוד מסברא, וכן גם מקצה"ח סק"ה. ושם ביאר עוד, שפסול נוגע הוא מדרבנן כל שאינו מעיד על דבר שיהיה שלו אלא שיכולה לצאת מזה הנאה; ובזה לא פסלו אלא את הבע"ד עצמו ולא את קרובו [ועיין לעיל בליקוטים סק"ג]. וכן כתב בהגהות אמרי ברוך (ד"ה בש"ך אות י) שהקרוב כשר, והביא כן מהמחנה אפרים (הלכות עדות סי' א). [א"ה – עיין עוד בזה בסי' לג סעיף ג בביאורים ס"ק 10, 16; ושם בסעיף י בליקוטים ס"ק יד-יז; ובסי' לד סעיף כז בביאורים ס"ק 32].

7. כן כתבו הש"ך (סי' לו ס"ק טו) והתומים (כאן סק"א) בשם הריב"ש (סי' קסח ד"ה ומה שאמרת). וכן הביא התומים שם מרבתינו של הרמב"ן (ב"ב מ"ג ע"א, ד"ה ואמאי) שזו הסיבה שאין בנוגע דין של תחילתו בפסלות, שכשהיה נוגע לא היה עד כלל אלא בע"ד. אמנם, גם הסוברים שפסול נוגע הוא מחשש שקר אפשר שמסכימים לדין זה [וכן פסק השו"ע, סי' לג סעיף טו], אך מטעמים אחרים. עיין במש"כ בסי' לג סעיף טו בליקוטים סק"א. ועיין בליקוטים שם סק"ד, שיש חולקים הסוברים שגם בנוגע יש דין של תחילתו בפסלות. ועיין בליקוטים ס"ק סג.

8. תומים סק"א. וכתב לתמוה על הש"ך, שבסימן לו (ס"ק טו) הסכים שאין נוגע פוסל את שאר העדים, וכאן (סק"א) חולק על הטעם שהוא בעל דבר.

ח. עד המעיד שמת הבעל ונוגע הוא בעדותו – לדעה הסוברת שפסול נוגע הוא מטעם שמעיד על עצמו ופסול מטעם קרוב, א"כ בעדות אשה שקרוב נאמן גם נוגע נאמן; אבל לדעה הסוברת שנוגע פסול מחשש משקר, פסול גם בעדות זו.⁹ ואף שפסולים נאמנים בעדות אשה, מ"מ אין זה אלא באלו שפסולים מגזה"כ; אבל הפסולים מחמת חשש משקר - אינם נאמנים.¹⁰

ביאורי המשפט

9. כך מבואר בנוב"ק, אהע"ז סי' כז. וכתב שם, שאין להביא ראיה מאשה עצמה שנאמנת לומר מת בעלי אף שהיא נוגעת בעדות, משום שאשה דייקא ומינסבא. אך בסוף התשובה הביא ראיה מבן בעלה שנאמן להעיד, אף שיש לו נגיעה בנטילת חלק ירושתו. והנה, השו"ע (אהע"ז סי' יז סעיף מד) הביא מחלוקת אם אשה מותרת להינשא כשאמרה 'מת בעלי, התירוני להינשא ותנו לי כתובתי'. ומביאור הגר"א שם (אות קמ) עולה, שאם אמרה 'מת בעלי, תנו לי כתובתי והתירוני להינשא' – לכו"ע אין מתירים אותה. וטעם הדבר, לפי שעיקר העדות הוא כדי לקבל כתובה. ומ"מ צריך ביאור למה אינה נאמנת להינשא. ובשלמא אם נאמר שנוגע אינו נאמן בעדות אשה, ומה שהאשה עצמה נאמנת זה משום שמדייקת - ניחא, שכיוון שעיקר עדותה על ממון אינה מדייקת; אבל אם נאמר שנוגע כשר לעדות אשה, צריך טעם למה אינה נאמנת. וא"כ נראה לכאורה ראיה שנוגע אינו נאמן בעדות אשה. אמנם, השו"ע הביא בהל' יבום (אהע"ז סי' קנח ס"א. ועיי"ש בהגהות רע"א אות א) שעד אחד המעיד שמת אחיו - נאמן להתיר אשתו להתייבם לאח אחר, אבל אינו נאמן לייבם אותה. ואם אמר 'מת אחי ואייבם אשתו' - אינו נאמן כלל, ואין מתירים אותה להתייבם כלל. ולכאורה מבואר מכאן שנוגע כשר לעדות אשה, שהרי במעיד סתם מתירים אותה לינשא, ורק באומר בפירוש שרוצה לייבם אין מאמינים לו. וא"כ לכאורה זהו גם הטעם באשה עצמה שאומרת מת בעלי. דהיינו שבאמת נוגע נאמן בעדות אשה, ורק באומר שמעיד כדי לקבל תועלת, בזה לא האמינו לו. ו**מעשה**, מה שדן בנוב"י (שם) בעד שאמר שיעיד אם יתנו לו תשלום, אם אמר בפירוש 'אני מעיד כדי לקבל תשלום', אפשר לדמותו לאומר 'מת אחי ואייבם אשתו', או לאשה שאומרת 'מת בעלי ותנו לי כתובתי'.

10. כך נראה להוסיף הסבר על מש"כ הנוב"י שם. ו**נראה**, שלפוסלים נוגע לעדות אשה ה"ה לגבי עדות על סוטה שנטמאה, שהרי שם הדין הוא שגולן דאורייתא פסול. ונראה שטעם הדבר הוא שגולן גרע מכל הפסולים, שפסול מטעם חשש משקר.

ט. הנוטל שכר להעיד – עדותו בטלה¹¹. אמנם, לסוברים שפסול נוגע הוא מחמת שחוששים שישקר – גם הנוטל שכר פסול מהתורה מחמת כן; אך לדעה שפסולו הוא מפני שנחשב כבע"ד – הנוטל שכר אינו כנוגע, כיוון שהתועלת שיוצאת לו אינה מגוף העדות וא"כ אינו כבע"ד; ואין פסולו אלא מדרבנן משום 'מה אני בחינם וכי"¹².

נוטל שכר להעיד

י. לווה שמכר קרקע ובא אדם ומערער על הקרקע – המוכר פסול להעיד ללוקח שהקרקע שלו, מפני שהוא רוצה שלמלוה שלו תהיה אפשרות לגבות אותה¹³. לדעה השניה פסולו הוא משום קרוב, ולדעה הראשונה פסולו הוא משום חשש משקר. ואף שהעבירה של עדות שקר חמורה יותר מ'לווה רשע ולא

לווה המעיד על קרקע שמכר

ביאורי המשפט

11. רמ"א, סי' לד סעיף יח, עפ"י הגמ' בבכורות כט ע"א.
 12. כך מבואר במהר"י בן לב, ח"א סי' יט; הובא בקצה"ח סי' לד סק"ד. והנה, בנובי"ק (אהע"ז סי' כז) דן לומר שהמבקש שכר להעיד נחשב נוגע. אך קצה"ח שם כתב שאין הנוטל פסול מהתורה, שאין בו פסול נוגע. ומשמע שהכריע שטעם פסול נוגע הוא משום שמעיד לתועלת עצמו, וכל זה כשהתועלת יוצאת לעד מגוף העדות, אבל כל שהתועלת אינה מגוף העדות אלא שמקבל שכר, אין כאן מעיד לעצמו. אבל לטעם שנוגע פסול משום חשש משקר אין נפ"מ בזה. ולדעת הנוב"י נראה שיעמיד את הגמ' בבכורות באופן שלקח שכר משני הבע"ד, שאז אין פסולו משום נוגע; וכדעת התיבות בסי' לד סק"י. ויש לעיין, שבקצה"ח (סי' לו סק"ה) כתב, שנוגע שרק יוצאת לו תועלת פסול מדרבנן, ודומה לנוטל שכר להעיד. ואינו מובן, שנוטל שכר אינו פסול מכח נוגע כלל, ולכן כשהחזיר השכר הופך כשר למפרע [עיין ברמ"א סי' לד סעיף יח. ולדעת הנוב"י אינו כשר אלא כשנטל משני הבע"ד וכנ"ל. עיין בסי' לד סעיף יח בליקוטים ס"ק כז]. ונראה שכוונת הקצה"ח, שכל שאינו מעיד שחלק שלו אלא שמעיד עדות הגורמת לתועלת אין זו נגיעה מן התורה, אך פסול מדרבנן מטעם נגיעה, ונוטל שכר אינו נוגע כלל ואפילו מדרבנן. ומה שכתב שנגיעה זו דומה לנוטל שכר, כוונתו רק שאין פסול נגיעה מן התורה, שמן התורה הוא דומה לנוטל שכר, אבל מדרבנן פסלוהו משום נגיעה. תדע, שאם רבנן פסלוהו משום נוטל שכר, קשה - שרק בבא לקיים מצוה ומבקש שכר אסור, אבל בודאי שאין איסור לקיים מצוה כשמתוך כך מרויח ממון. [א"ה – עיין גם בדברי הרב שליט"א בסי' לד סעיף יח בביאורים ס"ק 37. ועיין שם עוד בליקוטים ס"ק כז, לב, לח].
 13. ב"ב מג ע"א, ונפסק בשו"ע לקמן סעיף טו.

ישלם, מ"מ חיישינן שישקר. והטעם, שהרי לווה שאינו משלם זו עבירה מפורסמת; אבל אם יעיד שקר אין בני אדם יודעים שעבר עבירה, שהרי אין מכירים שהעיד שקר.¹⁴

ארבעת הס"ק הבאים - נוגע המעיד לחובתו

יא. נחלקו הראשונים בדינו של עד המעיד על דבר שיש לו נגיעה, אבל הוא מעיד לחובתו. יש סוברים שהוא נאמן¹⁵, ויש סוברים שאף כשמעיד לחובתו אינו נאמן¹⁶.

יב. הדעה שבס"ק א, הסוברת שפסולו של נוגע הוא מחשש שקר, ודאי סוברת שכאשר הוא מעיד לחובתו הוא נאמן [כדעה הראשונה בס"ק הקודם]; שהרי אין בזה חשש משקר. לכן, אין מקום לדעה שאינו נאמן לחובתו אלא לדעה שבס"ק ב. ממילא, הראשונים שפוסלים להעיד לחובתו ודאי סוברים שפסול נוגע הוא מדין קרוב [כדעה שבס"ק ב].¹⁷

יג. ויש שכתבו, שגם לדעה שנוגע פסול משום קרוב – אפשר שכשר להעיד לחובתו. וטעם הדבר, שרק כאשר הוא מעיד לטובתו הוא נוגע וממילא אז הוא נחשב כקרוב; אך כשמעיד לחובתו הוא אינו נוגע ולכן אינו כקרוב.¹⁸

יד. לווה שמסר שורו לרועה, והמלוה תפס השור ומת הלווה; המלוה אומר שתפס את השור בחיי הלווה, והרועה אומר שתפס השור לאחר מיתת הלווה וימטלטלי דיתמי לא משתעבדיי [מדינא דגמי, לפני תקנת הגאונים] - נאמן

שומר מטלטלין של יתומים המעיד כנגד מלוה שתפסם בחובו

ביאורי המשפט

14. כן כתב המהר"ם שם, והסיק שהפסול הוא מדין קרוב. וכן הביא הש"ך מהרמב"ן (בי"ב מה ע"א, ד"ה לא ניחא) בשם הר"י מיגאש. והש"ך רצה לומר שהעיר שושן סובר שאין בזה חשש משקר [שהרי עבירת עדות שקר חמורה יותר כמובא בליקוטים], וזו הסיבה שהסיק שפסול נוגע הוא מדין קרוב. אך הש"ך עצמו מסיק שפסול נוגע הוא מחשש משקר, ולכן כתב שצריך לומר שגם בזה חיישינן שישקר מחמת שאין העולם מכיר בשיקרו.

15. כך כתב הנמו"י, בי"ב כג ע"ב (בדפי הרי"ף) ד"ה השני נוח.

16. תשובת הרא"ש, כלל ו סי' כא; הובא בתומים (ס"ק כא) ובקצה"ח (סק"ט).

17. כן כתב התומים שם; וכן נראה להדיא בש"ך סק"א.

18. ש"ך שם.

המלוה בלא שבועה. ואין הרועה נאמן להעיד ולחייב את המלוה שבועה, כיוון שנוגע בעדות הוא, שהרי לפי דבריו שהמלוה תפס אחר מות הלווה חייב הרועה לשלם ליתומים, כיוון שלא שמר השור, ושומר שכר חייב בגניבה ואבידה, ולכן נחשב כבע"ד¹⁹. ואף שאין כאן חשש משקר, שהרי אם האמת שתפס מחיים לא היה צריך לשלם, ועתה שמעיד שתפס לאחר מיתה הרי מעיד לחובתו, מ"מ נחשב נוגע מטעם שהוא בעל דבר, ופסול לעדות גם כשאין חשש משקר²⁰.

טו. ויש שביאר שהטעם שהרועה אינו נאמן אף שאין חשש משקר, שלא מכשירים כשאין חשש אלא כשהפסול הוא מדין נוגע גרידא, אך כשמעיד על ממונו ממש פסול אף כשאין חשש משקר. וכאן הוא מעיד על ממונו ממש כיוון שכשהרועה משלם ליתומים מתברר למפרע שהשור היה שייך לו משעה שקיבלו לשמירה (ב"מ לד ע"א), ונמצא שמעיד על ממונו ופסול אף שאין חשש משקר²¹.

ביאורי המשפט

19. ר"ן, כתובות מב ע"ב (בדפי הרי"ף), ד"ה אין להם חזקה.
20. קצה"ח סי' קכא סק"ד, ד"ה ומיהו, בביאור דברי הר"ן שטעם פסול נוגע הוא משום קרוב. וצריך לומר שלסוברים שנוגע פסול רק כשיש חשש משקר הרועה באמת מחייב שבועה, או שיעמידו את הסוגיא (כתובות פד ע"ב) שהרועה פסול לעדות. ועיין בליקוטים בס"ק הבא בביאורו של הנחל יצחק את דברי הר"ן. ועיין בסמ"ע סי' לג ס"ק כד, שמוכח שסובר גם הוא שכאשר יש נגיעה רק על צד האמת מ"מ חשיב נוגע. אך צ"ע בדעתו, שהרי הוא סובר שפסול נוגע הוא מחמת חשש משקר. ודוחק לומר שסובר כדעת הנתיבות (ליקוטים סק"ד) שפסולו הוא גם משום חשש משקר וגם משום בע"ד.
21. כן ביאר הנחל יצחק, סעיף ד ענף ו ד"ה ועכ"ז (השני). [א"ה – עיין לקמן בסעיף ד בביאורים ס"ק 3, בהערת המסדר]. ועיין בנח"י שם, ענף ה ד"ה ולפי"ז, שכתב שעדים שמעידים שאנוסים היו מחמת נפשות, שנאמנים כשאין כת"י יוצא ממקום אחר – לכאורה הם נוגעים בעדותם, שהרי אם לא יעידו כך יוציאו ממון על פיהם, והם יהיו חייבים לשלם מדין מזיק בגרמי. אמנם מ"מ הם פטורים, שהרי הם הזיקו בגרמי באונס, ומזיק בכה"ג פטור, ולכן אינם נוגעים. אבל אם אנסו אותם להורגם, וכדי להציל עצמם חתמו שקר, שבאופן זה חייבים לשלם, שהרי לא היו אנוסים על מעשיהם אלא שהצילו עצמם בממון אחרים, והמציל עצמו בממון חבירו חייב לשלם - בזה פסולים להעיד, שהרי נוגעים בעדותם. אמנם שם האריך לבאר דין זה אף לשיטתו שבליקוטים כאן שכאשר יש נגיעה שהיא רק על צד האמת אין זו נגיעה הפוסלת, עי"ש [ואני לא כתבתי כאן אלא לשיטת הסמ"ע, שנגיעה על צד האמת חשיבא נגיעה]. ולענ"ד,

טז. יש שנסתפקו אם יכול המוחזק לומר קים לי שהפסול הוא משום קרוב²².

מכאן עד ס"ק כג - אדם המעיד על ממון עצמו לחובתו

שני הס"ק הבאים - עדות על שורו שנרבע

יז. בעל שור שמעיד שפלוני רבע שורו - נאמן בתור עד אחד ומצטרף לעד נוסף המעיד כך; ואף שמעיד להפסיד ממונו - מ"מ נאמן, מדין הודאת בע"ד. והטעם שנאמן לחייב את השור סקילה - משום שאין אדם קרוב לממונו²³ [אי"ה - אמנם, נאמנות זו היא רק למ"ד שנוגע לחוב נאמן]²⁴. אבל אם ראובן מעיד שפלוני רבע שור של שמעון אחיו - אינו נאמן, שאף שאינו קרוב לממון אחיו מ"מ אינו נאמן להפסיד ממון אחיו²⁵.

דעה א - אדם
אינו קרוב
דאצל ממונו

ביאורי המשפט

יש לומר שכאן נאמנים העדים מדין 'הפה שאסר', ואין צריך לזה עדים כשרים, שהרי גם עדים כשרים אינם יכולים לחזור ולהגיד, אלא שנאמנים מדין 'הפה שאסר', או כסברת התוס' (כתובות יח ע"ב, ד"ה הרי) שלא חשיב כלל קיום, וגם נוגעים נאמנים ב'הפה שאסר'. ומה שאין נאמנים לומר 'אנוסים היינו מחמת ממון', תמה הרע"א בדו"ח כתובות (יח ע"ב, ד"ה ק"ק). ובשב שמעתתא (ש"ז פ"ה) כתב לתרץ, שהכלל ש'אין אדם משים עצמו רשע', יש בו שני טעמים - אחד, שקרוב לעצמו; והשני, חזקה ש'אין אדם עושה עצמו רשע', ולכן במיגו נגד חזקה - אין נאמנים. ומעתה יש לומר, שלעשות עצמם נוגעים בעדותם, יכולים במיגו של 'הפה שאסר'. [אי"ה - אמנם, הנח"י דן שם על דברי רמי בר חמא בתחילת הסוגיא, שאין לעדים פה שאסר, עיי"ש].

22. פתחי תשובה סק"א, בשם תשובת נאות דשא סי' סח.

23. מסקנת הגמ' סנהדרין י ע"א, רמב"ם הל' עדות פי"ב ה"ב.

24. [אי"ה - שהרי אם נוגע לחוב אינו נאמן - אף להעיד על שורו אינו נאמן גם אם אינו קרוב אצל ממונו, דאף שלגבי הפסד ממונו יש דין הודאת בע"ד, מ"מ לסקילת השור צריך דין עדות].

25. נתיבות סק"א בשם התומים (ס"ק כא) שתמה על כך, והנתיבות כתב כך להסביר הדבר. ובתומים (שם) הביא שרש"י בזבחים (עא ע"א) כתב שהשור פטור משום דהוה ליה מודה בקנס, ומזה הוכיח שנוגע לחוב נאמן, מדלא פירש שפסול מחמת נגיעה. ולעני"ד, יש לומר שרש"י לשיטתו שפירש ביבמות (כה ע"ב, ד"ה ואין אדם), שלא נתחדש דין הודאת בע"ד כמאה עדים אלא בממון, ולא בענישת אדם במיתה או מלקות, או לפסול אדם לעדות, או לחיבו קנס. ומעתה, יש לומר שדברי רש"י שאינו מתחייב על פי עצמו משום מודה בקנס - כוונתו שלכן אין סומכין על הבעלים שמודה ששורו הרג הנפש

יח. ויש חולקים, הסוברים שאדם קרוב אצל ממונו. לכן, אין בעל השור נאמן להעיד על שורו שנרבע, אפילו להצטרף עם עד נוסף, גם לדעות שנוגע גרידא נאמן להעיד לחובתו; שאין קרוב נאמן בין לזכות ובין לחובה, משא"כ בנוגע שכאשר מעיד לחובתו שוב אין לו נגיעה (לעיל ס"ק יג). אמנם, אם הוא מעיד שפלוני רבע שורו – נאמן גם על השור, שמתוך שנאמן על הרובע נאמן גם על השור²⁶. ולדעה זו נראה שגם אחיו של בעל השור נאמן להעיד שפלוני רבע את שור אחיו, שמתוך שנאמן על הרובע נאמן גם על השור²⁷.

דעה ב – אדם קרוב אצל ממונו

יט. הבא ליפרע מנכסים משועבדים בשטר - צריך לישבע שלא נפרע, אף אם הלווה מודה שלא פרע, שחוששים לקנוניא. ואין הלווה נאמן מדין עד אחד, שכיוון שמעיד על עצמו שחייב - פסול להעיד למ"ד שנוגע לחובתו אינו נאמן, משום שנוגע נחשב כבעל דבר²⁸.

הודאת לווה שלא פרע

כ. לדעה שנוגע לחוב נאמן, אם שמעון הודה לשנים שהוא חייב להם, ושנים אלו חייבים ללוי, ואמרו השנים לשמעון במעמד לוי שיתן ללוי מה שהוא חייב להם, ואח"כ הודו לשמעון שהוא טעה ואינו חייב להם כלום – נאמנים. אמנם,

הקנו חוב ואח"כ הודו שאין חייבים להם

ביאורי המשפט

או שנרבע מפני שמודה בקנס, היינו שאין דין הודאת בע"ד בקנס. ובה מובן גם למה לא כתב רש"י שהוא עד אחד, אלא ע"כ שבא רש"י לשלול שלא יהיה נאמן מדין הודאת בע"ד, אבל מדין עדות פסול משום נוגע ומשום שהוא עד אחד. ועיין שם עוד בתומים, שכתב שמה שנאמר בגמ' סנהדרין (י ע"א), שאדם קרוב לממונו ולכן פסול להעיד על שורו שחייב מיתה, הוא משום שנוגע לחוב פסול לעדות. ולעני"ד, יש לומר שרק בענין עדות על שור שחייב מיתה מחמת עבירת השור עצמו, אמרו שאדם קרוב לממונו; אבל להעיד על ממונו לרעתו, שבאמת אינה עדות על הממון אלא לבעל הממון, בזה אפשר שנוגע לחוב נאמן.

26. נתיבות שם, על פי דברי רש"י בסנהדרין (י ע"א, ד"ה הדר פשטה).

27. כך נראה מסברא לדעת הנתיבות. ומה שכתב שאחיו אינו נאמן, אין זה אלא לפי הסברו בדעת התומים שלא אומרים שאדם קרוב אצל ממונו, ונאמנותו על שורו היא מכח הודאת בע"ד; משא"כ לנתיבות שנאמן על השור מדין עדות ומכח שנאמן על הרובע.

28. כך נראה מקצה"ח סק"ט.

כל זה הוא דווקא אם יש להם לשלם; אבל אם אין להם ממה לשלם ללוי - חיישינן לקנוניא ואינם נאמנים.²⁹

מלוה שחייב
לאחר, ומעיד
שהלוה פרע

כא. מלוה שחייב לאחרים ואין לו לשלם, ויש בידו שטר חוב על לוה, ואמר המלוה שהשטר פרוע - אינו נאמן מדין הודאת בע"ד, כיוון שחב לאחרים. ואף בתורת עדות אינו נאמן להצטרף עם עד נוסף להעיד שהוא פרוע, שכיוון שמעיד על ממון שלו ואדם קרוב אצל ממונו א"כ אינו נאמן אף שהוא לחובתו.³⁰

שותפים שהלוו,
ואחד מהם
מעיד שהלוה
פרע

כב. שני שותפים שהלוו ללוה אחד, ואמר שותף אחד שפרע הלוה חובו - נאמן על חלקו מדין הודאת בע"ד; ועל חלק שותפו נאמן כדין עד אחד, לחייב שבועה את המלוה או לפטור משבועה את הלוה.³¹ ודין זה הוא אף לדעה שבס"ק הקודם; ואין פוסלים אותו מחמת שמעיד על ממונו שפסול אף לחוב, שכיוון שהודה שהלוה פרע א"כ נסתלק מהממון, וגם אם שותפו יזכה בדין מ"מ חלקו ישאר ביד הלוה, לכן אין כאן עדות על ממונו.³²

ביאורי המשפט

29. רשב"א גיטין יד ע"א, ד"ה ובעיקר דינא; הובאו דבריו בקצה"ח סק"ט. ולענ"ד נראה, שחשש קנוניא עושה אותם לנוגעים, שהרי בכל עדים לא חיישינן שעשו קנוניא עם מי שמעידים לטובתו.

30. כך נתבאר בנתיבות שם, על פי מה שכתב הש"ך סי' מז סק"ד. ואף שבנוגע לחובתו נאמן, זהו מטעם שכל שמעיד לחובתו נסתלק מהממון וכבר אינו קרוב. [א"ה - מה שנתבאר כאן בליקוטים, שהמלוה אינו נאמן בתורת עד כיוון שהוא קרוב אצל ממונו, זה אפילו לדעה שבליקוטים ס"ק יז. דווקא בשור אמרינן אין אדם קרוב אצל ממונו, כיוון ששם דנים על חיובו של השור בסקילה, וזה חיוב מצד השור ולא מצד בעליו, משא"כ בסתם ממונו לכ"ע אמרינן אדם קרוב אצל ממונו. ועיין לקמן ס"ק 65, 67 בדעת התומים].

31. להלן בשו"ע ס"ו, ונתבאר בנתיבות סק"א.

32. כך ביאר הנתיבות שם. ולפי זה נראה ששותפים שאחד מהם העיד שלו מפלוני - נאמן על עצמו מדין הודאת בע"ד, אבל אינו נאמן לחייב את חברו שבועה, שהרי עדיין מעיד על ממונו לחוב. ואף שהממון משועבד למלוה, מ"מ כיוון שעדיין זה ממונו אין זה כנסתלק. אמנם, בנתיבות כאן כתב שגם בזה הוא נאמן על חברו, שכיוון שכתב נתחייב הרי זה כנסתלק. אלא שיש לעיין, דא"כ מדוע מלוה בשטר שחייב לאחרים אינו נאמן להעיד שהלוה פרע לו [כלפי מי שהלוה לו, וכמו שנתבאר בליקוטים בס"ק הקודם]. [א"ה - בענין מה שכתב הנתיבות, ששותפים שלוו והעיד אחד מהם שלו ממלוה, שהוא נאמן גם

כג. אבל אם העידו עדים מהקהל שאחד מהקהל פטור ממיסים - אינם נאמנים, שעדיין נשארו העדים בעלי דבר; שהרי יכול גבאי המס לתפוס את העדים עבור המס שחייב כל אחד, או שיעריכו להטיל המס על שאר התושבים וגם עליהם, נמצא שעדיין כאילו לא נסתלקו ומעידים על ממונם, ואינם נאמנים אפילו לחוב.³³

עדים המעידים על פטור ממיסים של אחד מקהילות

מכאן עד ס"ק כח - נגיעה שאינה ממונית

כד. עד שיש לו נגיעה בעדותו, אבל לא נגיעה של רווח ממון אלא של הנאה אחרת, כמו כבוד - פסול לעדות.³⁴

דעה ראשונה - פסול

ביאורי המשפט

על חבירו, שאלתי את הרב שליט"א שזה נגד המפורש בשו"ע כאן בסעיף ד שהוא אינו נאמן על חבירו מפני שהוא נוגע שלא ישלם הוא את הכל. וכתב לי הרב על כך, שאולי יש לתרץ שמדובר שכתבו שתי הלוואות בשטר אחד ואחד מהם טוען שהשטר מזויף והשני מודה שהשטר מקויים].

33. הנתיות שם, בביאור דברי תשובת הרא"ש כלל ו סי' כא. [א"ה - והתומים, שסובר שאין אדם קרוב אצל ממונו (ליקוטים ס"ק יז) וא"כ אינו מחלק בין נגיעה לבין עדות על ממונו, הוכיח מהרא"ש שנוגע אינו נאמן אפילו לחוב. ועיין גם בקצה"ח סק"ט].

34. כך כתב הש"ך בס"ק י. והוכיח כן מזה שהמעיד על שדה שמכר ללוקח כדי שלא יקרא 'לווה רשע ולא ישלם' ג"כ פסול. [א"ה - עיין בסעיף טו בביאורים ס"ק 3]. ונראה להביא ראיה שיש פסול נוגע בהנאה של כבוד, ממה שאמרו בכתובות (כא ע"ב), שאם שלושה ישבו לקיים השטר ויצא פסול על אחד מהדיינים אחר שחתמו - אין שני הדיינים יכולים להעיד להכשירו משום שהם נוגעים בעדותם, שגנאי הוא להם שישבו עם פסול לדין. הרי, שגם נגיעה להינצל מגנאי נחשבת נגיעה. אכן, זוהי ראיה לפי פירוש רש"י, אבל לפי פירוש ר"ח (שם בתוס' ד"ה תרי), אין ראיה לדין זה. [א"ה - ועיין לקמן בס"ק 38]. ובשו"ע סי' מו סעיף כו פסק כפירוש ר"ח אף שבסי' לד סעיף כח פסק כרש"י, וצ"ע ליישב הסתירה בדבריו. [א"ה - שתי הראיות שהוזכרו כאן הובאו במהרי"י בן לב (ח"ג סי' קכא); והביאו המהרי"ט (ח"ב חו"מ סי' פ), ודחה שם את ראיותיו, עיי"ש. ובמהרי"י בן לב כתב שלמרות הראיות הנ"ל שמוכח מהן שגם נגיעה שאינה של ממון פוסלת, מ"מ אין לדמות מילתא למילתא, עיי"ש].

- כה. ויש סוברים שאין נוגע פסול אלא כשיש לו נגיעה של ממון, אבל נגיעה שאינה של ממון אינה פוסלת³⁵.
- כז. ויש מחלקים, שהנוגע עצמו פסול גם כשנגיעתו אינה של ממון, אבל קרוב של נוגע בנגיעה שאינה של ממון - כשר³⁶.
- כז. יש שכתבו, שהבא להעיד בדבר שיש לאחד מבעלי הדין תרעומת עליו - הוי נוגע בעדות³⁷.

דעה שניה -
כשר

דעה שלישית -
הנוגע פסול אך
קרובו כשר

תרעומת של
בעיד על העד

ביאורי המשפט

35. מהרי"ט, ח"ב חו"מ סי' פ וסי' צז (ד"ה וכי תימא); הובא בקצה"ח סק"ב וסק"ד.

36. מהרי"ט שם בביאור דברי תשובת הרא"ש (כלל נו' סי' ב), שגואל הדם פסול להעיד על רוצח, אבל קרוב של גואל הדם כשר; הובא בקצה"ח סק"ד. ועיין ברמ"א (סי' לג סעיף טז) שפסק שקרובי הנרצח יכולים להעיד על הרוצח, ובש"ך (שם ס"ק טז) הביא שהנרצח עצמו יכול להעיד על הרוצח. ונראה, שאין מכאן ראייה שרק נגיעת ממון פוסלת; שאפשר שכל נגיעה שיש בה תועלת אפילו אינה תועלת של ממון אלא תועלת כבוד - פוסלת, אבל נגיעה שנוקם באויביו אינה נגיעה הפוסלת. [א"ה - עיין במהרי"ט שם]. ובתוס' (גיטין טו ע"ב, ד"ה אני) הביאו מהירושלמי (פ"ב ה"א), שהטעם שהמביא גט ממדינת הים ואמר 'אני הוא עד שני' אינו נאמן, מפני שמה שאמר בפני נכתב ובפני נעשה כנוגע בעדות, דנראה שבא להעיד על חתימת השני כדי שתתקיים עדותו הוא. הרי, שגם נגיעה שאינה של ממון פוסלת. ובמסקנתם כתבו שאינו נוגע בעדות ממש. ואפשר, משום שאינה נגיעה של ממון; או אפשר שאינה נגיעה כלל, שלא איכפת לאדם שאין עדותו מתקיימת. [א"ה - עיין בסי' לג סעיף טז בליקוטים ס"ק יב, שיש סוברים שהנרצח חשיב בעל דבר]. ועיין מה שכתבתי בליקוטים סק"ו, שהשאלה אם קרוב לנוגע פסול תלויה בטעמים לפסול נוגע. שאם פסולו הוא מחשש שישקר - קרוב לנוגע כשר, ואם פסולו מחמת שהוא בעל דבר - קרוב פסול. ולפי"ז אולי יש לומר בדעת קצה"ח, שכל שמעיד לעצמו על ממונו נחשב לבעל דבר, אבל הנאות אחרות אין בהם אלא חשש משקר [וכפי שכותב הקצות עצמו לענין תועלת ממונית כשאין הוא מעיד על ממון עצמו, עיין בליקוטים סק"ג] - ולכן כשר בקרוב.

37. כך כתב הבי"י בסוף הסימן, ומסיים: "כדברי רבינו סימן נה". והנה הטור כתב שם, שהשליש שאין שלישותו בידו אינו נאמן מדין שליש, אבל נאמן מדין עד אחד. והביא מבעל העיטור בשם ר"י אלברצלוני שזה רק כשאין תרעומת עליו מאחד מבעלי הדין. והנה, בתרעומת הכוונה היא לתביעה ממונית, וכמו שנראה מהסמ"ע (סי' נו' ס"ק טז)

נגיעה בפחות משווה פרוטה
 כח. עד הנוגע בעדות, אך נגיעתו היא פחות משווה פרוטה - יש שכתבו שכשר לעדות³⁸.

ביאורי המשפט

ומהש"ך (שם ס"ק כ), הביאם הנתיבות (חידושים שם ס"ק יח). אכן, ממה שהזכיר הב"י משמע שגם סתם תרעומת פוסלת, שאם הכוונה לתביעה ממונית א"כ הרי זה פשיטא. ועיין בתוס' (ב"ב מג ע"א, ד"ה מפני) ששאלו מדוע אין המוכר שדה שלא באחריות פסול להעיד ללוקח בגלל תרעומת. ותירצו שתרעומת אינה פוסלת לעדות. ועוד תירצו שמדובר שמכיר בה שהיא שלו ולכן אין תרעומת. וא"כ עולה שפסול נוגע בגלל תרעומת תלוי בשני התירוצים. והנה, בשו"ע כאן כתב שאם אדם מערער על ממון שותפים, יכול אחד מהם להעיד לחבירו לאחר שנתן לו את חלקו, אם המעיד לא קיבל עליו אחריות. ולכאורה מוכח מזה שהמוכר שדה שלא באחריות יכול להעיד לטובת הלוקח אף שיש לו נגיעה שאינו רוצה שתהיה עליו תרעומת. אכן, אין מכאן ראיה כיוון שמדובר במתנה, ובכגון זה מסתבר שאין תרעומת שהרי לא שילם, אבל במוכר שדה שלא באחריות יש תרעומת. אמנם, לפי"ז צריך להעמיד דווקא באופן שהשותף נתן מתנה ולא באופן שמכר. ועיין בחידושי הרי"ם (אות ג) שהקשה למה השו"ע לא הזכיר שמכר השותף חלקו לשותפו דמ"מ כשר, דמחמת תרעומת פסק השו"ע שלא הוה נוגע. ולא ציין היכן פסק השו"ע כן. ועיין לקמן בליקוטים ס"ק סא ובביאורים שם. [א"ה - עיין בסעיף טו בליקוטים סק"ד].

38. כסף הקדשים ריש סימן זה. והנה, לשיטה שנתבארה בליקוטים ס"ק כה, שרק נגיעת ממון פוסלת, פחות מפרוטה אינו ממון, ולכן נגיעה כזו אינה פוסלת. אבל לסוברים, שכל נגיעה פוסלת, וכמו שהובא בליקוטים ס"ק כד, יש לומר שגם נגיעה בפחות מפרוטה פוסלת. אמנם, מצינו שיש הנאות הנחשבות כשווה פרוטה, כמו בנתנה אשה מתנה לאדם חשוב וקדשה בהנאה שנהנתה שקיבל ממנה, שמקודשת; אבל במי שאינו חשוב, אינו יכול לקדש בהנאה שנהנתה שקיבל ממנה, כיוון שאינה שווה פרוטה, וכמו שכתב הר"ן (קידושין ג ע"א בדפי הרי"ף, ד"ה תן; הובאו דבריו בקצה"ח סי' קצ סק"ד) שכל אדם שמקבל מתנה יש הנאה לנותן [ולכן מברך המקבל 'הטוב והמטיב' - עיין ברא"ש ברכות פ"ט סי' טז, ובשו"ע או"ח סי' רכג סעיף ה] אלא שאינה שווה פרוטה. ולעיל בס"ק 34 הוכחנו שכל נגיעה פוסלת מזה ששני דיינים אינם יכולים להעיד על כשרותו של השלישי, שגנאי הוא להם לשבת עם דיין פסול. אמנם, יש לדון כמה שווה הנאה לסלק גנאי שישבו עם פסול לדין. ועיין בכסף הקדשים שם, שהביא ראיה

מכאן עד ס"ק לח - נגיעה של שליח

ארבעת הס"ק הבאים - אימתי שליח לפריעת חוב נחשב נוגע

כט. השולח שני שליחים לשלם חובו למלוה, והמלוה טוען שלא פרעו לו - אין שני שליחים השליחים נאמנים להעיד ששלמו למלוה את חובו; שהרי נוגעים הם בעדותם, שאם לא יעידו ששלמו למלוה יצטרכו לשלם ללווה. ואין להאמינם במיגו שיכולים היו לומר שהחזירו ללווה, מאחר שאם אומרים כן הם חייבים לישבע היסת³⁹.

ביאורי המשפט

מהגמ' בקידושין (מג ע"ב) שבשלח שני עדים לקדש בשטר אין להם נגיעה [אף אם מלוה ששולח שנים לשלם למלוה את חובו הם נוגעים, דאימא מיפלג פליגי, עיי"ש בגמ']. הרי שבפחות מפרוטה אין נגיעה פוסלת, שהרי שטר שווה לכל הפחות פחות משווה פרוטה. ולענ"ד יש לדחות, שבשטר יש להם מיגו שיכולים לומר שאבד ואין חייבין לישבע, שאין נשבעין על שטרות [וכמו שכתב רע"א (גיטין כט ע"א במשנה), שאף שטרי קידושין וגיטין הם בכלל שטרות שאין גופם ממון]. אבל בקידש בכסף, אם יאמרו שאבד חייבין שבועה. והנה, סתם קידושי שטר הוא בשטר פחות משווה פרוטה, שהרי כתבו הרי"ף (קידושין א ע"ב) והרא"ש (שם פ"א סי' א) שאם יש בו שווה פרוטה אז האשה מקודשת מדין קידושי כסף. וקשה, איך משכחת שאין השטר שווה פרוטה ובגמ' ב"ב (קנה ע"ב) אמרו שהסופר ביקש זוז עבור שטר! אלא, גוף השטר באמת אינו שווה פרוטה, אבל הסופר נוטל עבור כתיבתו. יוצא שלכל העולם השטר אינו שווה פרוטה, ורק לבעל השטר הוא שווה פרוטה. ובמקום אחר כתבתי (תחומין כרך ח, עמ' 170) שהמזיק דבר שאינו שווה פרוטה אלא לבעליו - חייב, אך שומר פטור בזה. לכן, אם העדים יאמרו שהשטר אבד הם פטורים משבועה, אבל אם היו מכחישים שקיבלו - היו צריכים לישבע. וכשטוענים שאבד פטורים גם משבועת היסת מטעם נוסף, שהרי אין התובע טוען כנגדם טענת ברי. אכן, דעת הש"ך (סי' עה ס"ק פב) שחשיב בכה"ג טענת ברי כיוון שטוען בודאי שנתן לו, אך בנידוננו שאינו שווה פרוטה אלא לבעלים - אין חיוב שבועה, וכנ"ל.

39. קידושין מג ע"ב, שו"ע סי' קכא סעיף ט.

ל. וכן אם הלווה שלח אחד לשלם חובו למלוה, וטען המלוה שלא קבלם - אין שליח אחד השליח נאמן כעד; שהוא נוגע בעדות, שהרי צריך לישבע להיפטר מהלווה⁴⁰. וגם אם יעיד אחר שישבע אינו נאמן, שעד הצריך שבועה אינו נאמן⁴¹.

לא. ואם הלווה עצמו אומר שראה שהשליח מסר את המעות למלוה - השליח אינו נוגע בעדותו, כיוון שהלווה המשלח מודה לו⁴². אמנם, אין המלוה צריך לישבע שבועה דאורייתא כנגד העד, שהרי ע"א אינו מחייב מהתורה אלא את הבא ליפטר ולא את הבא ליטול. אך אם הלווה יפרע למלוה שנית בפני עדים, יצטרך המלוה לישבע מהתורה שבועת ע"א על הפרעון הראשון⁴³.

לב. מה שנתבאר בס"ק הקודם, שאם הלווה עצמו ראה שהשליח שילם למלוה נאמן השליח להעיד ששילם למלוה, זה דווקא במקום שלא אמר לו הלווה ליקח השטר מהמלוה, אבל אם אמר לו ליקח השטר - השליח נוגע, שכיוון שחייב לשלם [אע"פ שהלווה ראה ששילם מחמת שלא לקח את השטר] א"כ רוצה שתתקבל עדותו ששילם למלוה וע"י כך לחייבו שבועה; ואם מעיד עם עד נוסף הרי הלווה יפטר לגמרי והוא ג"כ לא יצטרך לשלם לו⁴⁴.

מכאן עד ס"ק לח - אימתי שליח לקדש אשה נחשב נוגע

לג. השולח שני שליחים לקדש אשה בכסף, והאשה מכחישתם וטוענת שלא קיבלה מהם - נחלקו הראשונים אם השליחים נאמנים להעיד על הקידושין. יש סוברים שהם אינם נאמנים, שהרי נוגעים הם בעדותם שלא יצטרכו לשלם למשלח; וגם אם יטענו שהחזירו לו יצטרכו לישבע היסת⁴⁵. ויש שכתבו, שמ"מ

ביאורי המשפט

40. שו"ע שם.

41. ש"ך שם ס"ק נא.

42. שו"ע שם. [א"ה - ולגבי שני שליחים שהלווה ראה שמסרו את המעות למלוה - עיין בשו"ע שם בסוף הסעיף, ובסמ"ע (ס"ק כז) ובש"ך (ס"ק נז) ובביאור הגר"א (ס"ק לג)].

43. סמ"ע ס"ק כו, ש"ך ס"ק נו.

44. קצה"ח ס"י קכא סק"ד, עפ"י מש"כ הר"ן שהובא בליקוטים ס"ק יד.

45. ב"ש אהע"ז ס"י לה סק"ה, וכתב שכך דעת התוס' ושאר הפוסקים.

האשה מקודשת מספק וצריכה גט⁴⁶. ויש חולקים, הסוברים שהעדים נאמנים והאשה ודאי מקודשת⁴⁷.

לד. יש מבארים את הדעה השניה שצריכה גט, שאמנם העדים נוגעים בעדותם אך מ"מ הם נאמנים מהתורה; שעד שיש לו הנאה מעדותו אינו פסול מן התורה אלא מדרבנן, ולכן צריכה גט מן התורה⁴⁸.

לה. ויש מבארים כ"ל שפסול העדים הוא מדרבנן, אך מטעם אחר. והוא, שפסולם של העדים אינו מדין נוגע. והטעם שאין בזה נגיעה, שממ"נ העדים חייבים לישבע היסת, בין אם יטענו שהחזירו למקדש ובין אם יטענו שנתנו את הכסף לאשה. ומ"מ הם פסולים, שכיוון שחייבים לישבע ע"מ שתתקבל עדותם א"כ אין להם דין עדים. אך פסול זה, שעד הזקוק לשבועה אינו עד, הוא אינו פסול מהתורה אלא מדרבנן⁴⁹.

ביאורי המשפט

46. רשב"א, קידושין מג ע"א, ד"ה והלכתא; ר"ן שם יח ע"א (בדפי הרי"ף); שו"ע, אהע"ז סי' לה סעיף ב.

47. הרמב"ם (הל' אישות פ"ג הט"ז) כתב בסתמא ששליחי קידושין יכולים להעיד. וכתב הרי"ן (קידושין יח ע"א, בדפי הרי"ף) ששמע שהרמב"ם איירי אף בקידושי כסף גם לאחר התקנה של שבועת היסת. וכן דעת המגיד משנה שם. הובאו דבריהם בב"י, אהע"ז סי' לה.

48. כך כתב החלקת מחוקק שם סק"ג. ודומה לדברי הקצה"ח בס"ק ה, שנוגע אינו פסול מהתורה כמובא בליקוטים סק"ג. [א"י – אמנם, נראה שניתן לבאר את השו"ע עפ"י מה שהוא עצמו כתב בב"י בשם רבינו ירוחם, שכיוון שיש גדולים הסוברים שהעדים פסולים והאשה אינה מקודשת, ואילו דעת הרמב"ם שמקודשת ודאי וכמובא בליקוטים בסוף ס"ק לג (ועיין לקמן בליקוטים ס"ק לו בביאור הישוע"י את שיטתו), לכן יש להתייחס אל האשה כספק מקודשת. ולביאור הח"מ קצ"ע, דהשו"ע כתב שהיא ספק מקודשת ולכן צריכה גט, ואילו לביאורו אין זה גדר ספק אלא שצריכה גט כיוון שמדאורייתא מקודשת].

49. כך נראה לבאר את הח"מ שם בתירוץ האחרון, שכתב שאם אומרים שנתנו לאשה את הכסף חייבים לישבע נגדה, שכוונתו היא שחייבים לישבע למקדש שנתנו לה. ומה שכתב הח"מ שעד הזקוק לשבועה אינו פסול אלא מדרבנן, יש לומר שגם אם נאמר שעד הזקוק לשבועה פסול לעדות מן התורה, מ"מ אין זה אלא כשזקוק לשבועת התורה, אבל כשזקוק רק לשבועה דרבנן - אין פסולו אלא מדרבנן. ונראה שזו כוונת הבי"ש שם

לו. יש סוברים שהעדים נאמנים, והאשה ודאי מקודשת, וכנ"ל בסוף ס"ק לג. ויש שביארו בדעתם, שהעדים אינם נוגעים כלל. שאף אם לא יעידו כלל, אלא שכשיתבעם המשלח הם יטענו כנגדו בתורת בעלי דין שהם קידשו את האשה הם פטורים מתשלום ומשבועה, ואינם צריכים להעיד כן בתורת עדות. ובמקום שהעדים נאמנים גם בלא הגדת עדות – אין להם דין של נוגעים⁵⁰.

ביאור הדעה השלישית, שהאשה ודאי מקודשת

לז. אם האשה אינה מכחישה את דברי העדים, ומודה שקיבלה מידם את הכסף - נחלקו הפוסקים: יש סוברים שמקודשת ודאי, אף אם האשה מכחישה שקיבלה את הכסף לשם קידושין, וטוענת שקיבלה אותו כפקדון; שאין לעדים נגיעה בעדותם שהרי האשה מודה, ואין עליהם תביעה להחזיר הכסף גם אם לא

נאמנות שליחי קידושין כשהאשה מודה

ביאורי המשפט

בס"ק ה. ועיין בח"מ שם, שכתב עוד תירוץ, שמאחר שאין בעיה בחלות הקידושין רק שאין העדים נאמנים, לכן זה ספק. ועדיין אינו מובן, שהרי סוף סוף אם אין עדים למה יש ספק. ולשיטת הח"מ יוצא שאם העדים לא ירצו לישבע שנתנו לאשה ויצטרכו לשלם, אז הם חוזרים להיות נוגעים שהרי אם תתקבל עדותם שנתנו לאשה יפטרו מלשלם. [ואמנם גם אם לא ירצו לישבע אין יורדים לנכסיהם, אך מ"מ מנדים אותם, ומסתבר שלהינצל מנידוי חשיב נגיעה].

50. כך כתב בישועות ישראל, עיי"מ סק"ב; ולמד כן מהרשב"א שבליקוטים ס"ק מא. וזה דלא כח"מ (בס"ק הקודם), שכתב בדעת השו"ע שהעדים חייבים לישבע כשטוענים שנתנו לאשה. והוסיף בישועות ישראל שם שיש להקשות, דאם הם נאמנים בתורת עדים אי"כ אינם יכולים לטעון רק בתורת בעלי דין, שהרי בכך עושים עצמם רשעים, שיודעים על אשה שנתקדשה ואינם מעידים להפרישה מאיסור, וא"כ הם נוגעים בעדותם; והרי אף כשהדבר אמת נחשב נוגע לדעה שפסול נוגע הוא משום קרוב, עיין בליקוטים ס"ק יד. ותירץ, שמ"מ יש בידם להעיד בענין שלא תתקבל עדותם, שעד אחד יאמר שהקידושין היו לפני חצות היום, והשני יעיד שהיו אחר חצות היום, ובכך תתבטל עדותם. ע"כ. ולכאורה יש להעיר על קושייתו, דא"כ בכל עדי קידושין נאמר שהעדים נוגעים אם כבר סיפרו לאחרים שיודעים שהאשה נתקדשה, שאם לא יעידו בבי"ד עושים עצמם רשעים, שלא העידו להפריש מאיסור. וכנראה, שפסולים רק אם יש נגיעה אחרת לתועלתם, ולא עצם רצונם להעיד אמת.

יעידו⁵¹. ויש חולקים, כיוון שכשרותם של העדים תלויה בהודאת האשה, נמצא שלא התקדשה בפני עדים הראויים להעיד, ואין כאן עדי קיום⁵².

נאמנות השליח
כשע"א מסייעו

לח. השולח שליח לקדש אשה, וקדשה השליח בכסף בפני עד נוסף, והאשה מכחישה שקיבלה הכסף - לדעה השניה שבס"ק הקודם אינה מקודשת בודאי, כיוון שנמצא שעדות השליח אינה עדות כשרה אלא בתנאי שהעד השני יעיד לטובתו, ואין כאן עדות של שנים בקיום הדבר. אך לדעה הראשונה מקודשת, כיוון שאין לשליח נגיעה בעדותו, שהרי עד אחד מסייעו שקידש האשה, ועד המסייע פוטר משבועה, וכמו שנתבאר בשו"ע סימן עה סעיף ב'⁵³. אמנם מטעם אחר אינה מקודשת אף לדעה זו, שהרי אין השליח נאמן אלא ע"י עדות השני, ונמצא שעד אחד מועיל יותר מחבירו⁵⁴. ולדעה האחרונה שבס"ק לג, שהאשה מקודשת גם כשהיא מכחישה את העדים – פשיטא שאף בזה היא מקודשת⁵⁵.

מכאן עד ס"ק מו - דינים שונים בנגיעה

נגיעה בממון
שיתחייבו לו
בדיני שמים

לט. עד הנוגע באופן שעל פי עדותו יתחייבו לו בדיני שמים - לסוברים שכל שחייב בדיני שמים מועילה תפיסה, הרי זה פסול לעדות⁵⁶. ולשיטה זו, אם מעדותו עולה שהזיקוהו ע"י גרמא - פסול לעדות⁵⁷.

ביאורי המשפט

51. כן דעת רבינו יהונתן, הובא ברא"ש (קידושין פ"ב סי' ד). וכן פסקו הטור והשו"ע, אהע"ז סי' לה סעיף ב.
52. ר"ן, קידושין יח ע"א (בדפי הרי"ף). וכן הסתפק הרשב"א, קידושין מג ע"א ד"ה והלכתא. והביאום החלקת מחוקק (אהע"ז שם סק"ב) והב"ש (שם סק"ג).
53. חלקת מחוקק שם, סק"ג.
54. כך הוסיף שם הח"מ. וכתב שם שדומה למה שאמרו בכתובות (כא ע"א), 'נכי רבעא דממונא אפומא דחד סהדא'.
55. כך פשוט בסברא. ועיין בב"י (אהע"ז סי' לה, ד"ה ומהרי"ק) שהביא מהמהרי"ק שבכגון זה האשה ודאי מקודשת, ותמה עליו וכתב שהדין תלוי במחלוקת הראשונים.
56. נחל יצחק סי' לו סעיף ד, ענף ו ד"ה ועכ"ז. [א"ה - בענין תפיסה ממי שחייב לצאת ידי שמים, עיין סי' כח סעיף א ס"ק קו-קט].
57. שם.

מ. עד אחד באיסורים - נאמן אף כשהוא נוגע⁵⁸.

מא. שני מלוים שהוציאו שטר על לווה, וכתוב בו שנשבע לפרוע לזמן פלוני, והלווה טוען שהאריכו לו הזמן, והמלוים מעידים שלא האריכו - נאמנים לפסול את הלווה לעדות. ואין הם נחשבים כנוגעים בעדותם, שהרי גם אם לא היו מעידים בתורת עדים שלא האריכו אלא היו תובעים מהלווה בתורת בעלי דין - היו נאמנים שלא האריכו ובי"ד היו מחייבים את הלווה לשלם, שאין הלווה נאמן [אבל מ"מ אין הלווה נפסל מכוח השטר]; לכן גם כשהם מעידים בתורת עדות - אין הם נוגעים ונאמנים לפוסלו⁵⁹.

מב. בני חבורה שקיימו על עצמם לעשות דברים מסויימים, או שקיימו ע"ע לא לעשות אותם, בקבלת נזירות על מי שיעבור על זה, וקצתם מעידים שקבלו הנזירות בפה מלא ולא רק בכתב - הרי הם נוגעים בעדות, שרוצים שיקוימו מעשיהם ולא יפרדו זה מזה⁶⁰.

ביאורי המשפט

58. נובי"ק אהע"ז סי' כז. ונראה שמך לדבר מקרא 'וספרה לה' (ויקרא טו, כח) - לעצמה, שמשם למדו שעד אחד נאמן באיסורים, וכמו שכתבו התוס' בגיטין (ב ע"ב, ד"ה עד אחד), ושם יש לה נגיעה לטהר עצמה.

59. רשב"א, שו"ת ח"ג סי' צד; הובא בב"י סי' לד, ובישועות ישראל עי"מ סק"ב. ועיין בליקוטים סי"ק לו. [א"ה - אמנם, הרשב"א הוסיף שאף שאינם נוגעים, מ"מ פסולו של הלווה תלוי במחלוקת הראשונים אם הנשבע שבועה דלהבא ועבר על שבועתו נפסל לעדות. עיין בשו"ע סי' לד סעיף ה. ועי' גם בסי' כח סעיף טו בליקוטים סי"ק עו].

60. תשובת מהריב"ל, ח"א סי' לט; הביאו רע"א בגליון השו"ע על סעיף כא. ויש לעיין, שלכאורה עדות על שבועה היא עדות באיסורים, ובאיסורים כשרים להעיד גם נוגעים בעדות, וכנ"ל בליקוטים סי"ק מ. אכן, מהרמב"ם בהל' נזירות (פ"ג ה"ט) עולה שאם עד אחד מעיד שנזר שתיים ועד אחד מעיד שנזר שלוש בטלה העדות; וביאר בתשובת רע"א (מהדו"ק סי' פז ד"ה עוד), שבטלה משום שהוכחשו בבדיקות, ונזירות דומה לנפשות, והכחשה בבדיקות פסולה בנפשות. וקשה, מאחר שנזירות היא עדות באיסורים, ובעדות באיסורים מסתבר שאין הכחשה בבדיקות פוסלת, כיוון שאין צריך כלל דו"ח ואין דומה לנפשות. ואולי, דווקא בנזירות שאיתחזק היתרא צריך שני עדים. אכן, לפי מה שכתב הנתיבות בסי' כח (סק"ז) ובסי' לח (סק"ב), שבאיסורים גם נגד איתחזק, שצריך שני עדים, מ"מ אין צריך שיעידו בבי"ד [א"ה - עי' בסי' כח סעיף יא בליקוטים סי"ק נו], לא

באיסורים
מלוים המעידים
שהלווה עבר על
שבועתו לפרוע
בזמן

בני חבורה
המעידים
שהחבורה
קיבלה ע"ע
נזירות

מג. בני חבורה שכל אחד מהם נשבע שלא יעשה דבר פלוני, ואם יעשה ישלם קנס לחברה, ושנים מהחבורה העידו על אחד שעבר על השבועה, וגם הוא עצמו הודה בכך - נאמנים העדים, והלה נפסל לעדות ולשבועה. ואף שהם חברים בחברה וא"כ יש להם נגיעה בעדותם שישלם קנס, מ"מ כיוון שהודה בכך נתחייב קנס גם בלי עדותם, ונמצא שאין בעדותם נגיעה⁶¹.

בני חבורה
המעידים על
אחד מהם
שחייב קנס

ביאורי המשפט

מסתבר שהכחשה בבדיקות תבטל העדות, וצ"ע. [א"ה - ע"י גם בסי' ל סעיף א בביאורים ס"ק 182, במה שכתב הרב שליט"א בענין זה]. **עוד נראה**, שדעת המהריב"ל שקבלת נזירות בכתב אינה תופסת. [א"ה - עיין בנוב"י, מ"ק חו"מ סי' ד].
61. כך עולה ממה שכתב הפתחי תשובה סי' לד סק"מ, מתשובת שמן רוקח (ח"א סי')

שלושת הס"ק הבאים - נתבע שמעיד על פסול עדי התובע, כשיש לתובע כת נוספת

מד. מי שהביא כת עדים להעיד שהנתבע חייב לו, ואומר שיש לו עוד כת עדים - אין הנתבע מצטרף עם עד נוסף להעיד שהכת הראשונה פסולה לעדות. ואף כשמעידים על כל המשפחה של העדים שהם עבדים - אינם נאמנים, שהרי הנתבע נוגע בעדותו שלא יחייבוהו. ואף שהתובע אמר שיש לו עוד כת - מ"מ הוי נוגע שהתובע אינו צריך לברר דבריו ואפשר שלא יביאם. אבל אם שתי הכתות לפנינו - יכול הנתבע להעיד שכת אחת פסולה לעדות, שאז אינו נוגע⁶².

דעה א -
כשאחת הכתות
אינה לפנינו -
הנתבע נוגעת

ביאורי המשפט

סא). ולענ"ד יש לדון, תינח שהעידו אחר שהודה, אבל אם העידו לפני שהודה ואח"כ הודה, מסתבר שבשעה שהעידו היו נוגעים בעדותם; ואם יעידו כעת מחדש, יש לדון אם נאמר 'עביד איניש לאחזוקי דיבוריה'. עיין מה שכתבו הפוסקים בסי' לג סעיף יב ובקצה"ח סי' כח סק"ז, לגבי קרובים שהעידו ואח"כ נתרחקו, ובשעה שראו העדות לא היו קרובים, אם יכולים לחזור ולהעיד. אכן, בסי' כח סעיף כז מצינו שבע"ד ועד יכולים לפסול לבעל דין השני שנשבע ונפטר; הרי, שאין אומרים 'עביד איניש לאחזוקי דיבוריה'. ובקצה"ח (סי' לג סק"ב, בביאורו השני) כתב, שעדים שהיו רחוקים בשעת ראייה ונתקרבו והעידו ואח"כ נתרחקו אינם כשרים להעיד מחדש, שבענין 'תחילתן וסופן בכשרות', וכאן סופם בפסול, דהיינו בשעת הגדה, ואין לזה תקנה. ויש לדון, אם בנוגע אומרים כן. ועיין בליקוטים סק"ז, שלסברא שהוא בעל דבר אינו בכלל עד פסול, וא"כ אין בזה חסרון של תחילתו וסופו בכשרות לדעה זו. [א"ה - עיין גם לקמן בליקוטים ס"ק סג ובסעיף יח בליקוטים סק"א ובסי' לג סעיף טו בשו"ע ובליקוטים סק"ד, שהובאה מחלוקת אחרונים בענין נוגע שנסתלקה נגיעתו. ועיין גם בסי' לד סעיף כז בליקוטים ס"ק יא. ועוד עיין בסי' כח סעיף טו בליקוטים ס"ק סד ואילך. ומה שכתב הרב שליט"א שלסברא שהוא בע"ד אז אין חסרון של תחילתו וסופו בכשרות, עיין בריב"ש סי' שלט ובשו"ך סי' לד ס"ק כח שנחלקו בתחילתו בע"ד וסופו עד כשר אם זה חשיב כתחילתו וסופו בכשרות].

62. ש"ך סק"ו.

- מה. ויש חולקים, הסוברים שאף אם שתי הכתות לפנינו הנתבע אינו נאמן; שיש לחוש שמא תמצא הכת השניה פסולה, ונמצא שיש לו נגיעה לפסול את הכת הראשונה⁶³.
- מו. אף לדעה הראשונה, אם שתי הכתות לפנינו אך הכת השניה אומרת שראתה העדות יחד עם הכת הראשונה - אין הנתבע נאמן לפוסלה; שהרי נוגע הוא בעדות, שע"י עדותו תתבטל גם עדות הכת השניה מדין 'נמצא אחד מהם קרוב או פסול'⁶⁴.

דעה ב - גם
כששתי הכתות
לפנינו הוי נוגע

כשהכת השניה
ראתה העדות
עם הכת
הראשונה

ביאורי המשפט

63. כך הביא הפ"ת סק"ב בשם תפארת למשה, מרש"י בסנהדרין כג ע"ב. וכן נראה בדעת הד"מ [הארז, אות א; הובא בסמ"ע ס"ק טו] בשם רבינו ירוחם (נתיב ב ח"ה), שאין חילוק בין הכת השניה לפנינו או לא.
64. אורים ס"ק יב, הובא בפתחי תשובה שם. ותמה הפ"ת על הנתיבות (חידושים סק"ט) שכתב ג"כ כעין התומים, אך לשונו היא שאינו נאמן לפוסלם אם הכת שבה לפוסלה אומרת שראו יחד עם הכת השניה. ותמה, שאם הכת שלא בא לפוסלה אומרת שהפסולים לא ראו, אין הפסולים נאמנים לפסול העדים. [א"ה - בענין עדים שנמצא אחד מהם נוגע, האם נפסלו כולם - עיין לעיל בליקוטים סק"ז].

"לפיכך קרקע של שני שותפים וכו' – אין שותפו מעיד לו עליה לפסול עדי המערה, ואפילו על חלק השותף לא יועיל עדותו"

מז. הטעם שאינו נאמן אף על חלק חבירו הוא משום שיש לו נגיעה, שאם הוא יפסיד וחבירו יזכה יצטרך חבירו לחלוק עמו⁶⁵.

טעם אי
נאמנותו

ביאורי המשפט

65. סמ"ע סק"ו. והביא שם שהע"ש ביאר בטעם הדבר, דהוה י' עדות שבטלה מקצתה' לגבי החלק שלו, לכן 'בטלה כולה' אף בחלק חבירו. [א"ה – עיין ס"ק 67 שגם דעת התומים (סק"ג) שאמרינן בזה 'עדות שבטלה מקצתה'; אלא שהע"ש כתב כן לגבי עדותו קודם חלוקה, והתומים כתב כן אפילו לאחר חלוקה]. וקשה, הרי העדות שמעיד על עצמו אינה נחשבת עדות, ואין בזה דין 'עדות שבטלה מקצתה', וכמו במעיד פלוני רבעני לרצוני, שנאמן על פלוני אף שאינו נאמן על עצמו, וכמש"כ הראב"ד בתשובה, הביאו הרא"ש סוף פ"ק דמכות (סי' יג), ובשו"ע (סי' לד סעיף כו, ועיין שם בליקוטים ס"ק נח). אמנם, הגמ' בסנהדרין (י ע"א) אומרת לגבי המעיד שפלוני רבע שורו שאין אדם קרוב אצל ממונו, ולראב"ד הפירוש הוא שאינו בע"ד אלא כקרוב בעלמא ולכן אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, מ"מ אין זה אלא בעדות שדנים את השור מצד עצמו אם נתחייב מיתה, אבל בנידונו שדנים על ממונו של אדם – הרי הוא ודאי נחשב כבע"ד, ולראב"ד אין אומרים בזה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. וכן חילק הר"ן בסנהדרין (שם, ד"ה מהו דתימא; הובאו דבריו בחידושי הרי"ם, אות א ד"ה שוב ראיתי להר"ן). אכן, דעת התומים, המובא לקמן ס"ק 67 אינה כן, עיי"ש. ועיין בש"ד (סי' לד ס"ק כח), שהביא מהריב"ש (סי' שלט), שגם בפסול נוגע אומרים 'פליגין דיבורא'; והש"ד חולק, וסובר שכל שיש לו נגיעה הוא מעיד מחמת נגיעתו גם על חלק השותף, ולכן אינו נאמן. ונראה, שהריב"ש סובר שפסול נוגע אינו משום חשש משקר אלא משום שאדם קרוב לעצמו, ושייך בזה פליגין דיבורא. אכן, אפשר שסובר שאמנם פסול נוגע הוא בגלל חשש משקר, ומ"מ פליגין דיבורא כיוון שהמעיד יודע שדבריו לא יתקבלו לגבי עצמו, וממילא אין חשש שמשקר כדי לזכות לעצמו. והש"ד הקשה עליו, דא"כ למה צריך סילוק בשותף, גם בלי סילוק נאמין לו על חלק השותף ולא נאמין על חלקו שלו. ויש לתרץ, שכל שלא נסתלק, אם נאמין על חלק השותף יצטרך השותף לחלוק עמו בחלקו, וממילא יש לו נגיעה ומעיד על עצמו [א"ה – עיין בהגהות אמרי ברוך על הש"ד שם].

שני הס"ק הבאים - נאמנותו של שותף לאחר חלוקה כשהערעור על כל השדה

דעה ראשונה -
השותף נאמן

מח. אם לאחר שחלקו היה ערעור שכל השדה גזולה, יכול אחד השותפים להעיד על חלק חבירו שאינו גזול. ואף שנתבאר בסי' קעה סעיף ג, שאם אחים חלקו ובא אח שלישי בטלה החלוקה, מ"מ בנידון דידן אף אם השותף שהעיד יפסיד את חלקו וחבירו יזכה לא תתבטל החלוקה; שהרי בעדותו פסל את עדי המערער והודה שהמערער אינו נוטל כדן, ומזלו גרם שיפסיד חלקו בעלילת שקר⁶⁶.

ביאורי המשפט

66. סמ"ע סק"ה. ונראה, שדעת הסמ"ע שגם בנוגע אומרים 'פליגין דיבורא', וכדעת הריב"ש (סי' שלט) שהביא הש"ך (סי' לד ס"ק כח) ודלא כדעת הש"ך; שהרי בעדותו לפסול את עדי המערער יש תועלת לעצמו שלא יקחו ממנו את חלקו, ומ"מ אומרים פליגין דיבורא. [א"ה - השוואת הסמ"ע לריב"ש אפשרית רק אם נאמר כדרך השניה שהובאה בביאורים לעיל, שהריב"ש סובר שאומרים פליגין בנוגע אפילו אם הפסול של נוגע הוא מחשש משקר; שאם נאמר כדרך הראשונה שאומרים פליגין רק בגלל שאין חשש משקר, א"כ איך אפשר לומר שהסמ"ע יסבור שאומרים פליגין בנוגע והרי הוא סובר שפסולו הוא מחשש משקר]. אכן, הנתיבות (סק"ג, מובא בליקוטים בס"ק הבא) מבאר את הסמ"ע אף לדעת הש"ך, ומעמידו שאינו פוסל את עדי המערער בגזלותא אלא שמעיד שהמערער מכר את השדה לאותו שמכרה להם. והנה, נתבאר בסמ"ע שהשותף נאמן להעיד לחבירו לאחר חלוקה. והקשה הנתיבות (סק"ג) שלכאורה העד הוא נוגע בעדות; שהרי אם שותפים חלקו ובא נגזל ולקח חלק שקיבל אחד השותפים, יכול בעל חובו לגבות מחלקו של השותף השני, שכיוון שנודע שהקרקע שקיבל הראשון גזולה בידו, א"כ החלוקה היתה בטעות וודאי חלקו נמצא ביד השותף השני. וא"כ בנידוננו העד נוגע בעדותו, שרצונו להעמיד את הקרקע אצל שותפו כדי שבעל חובו יגבה ממנה. ואף שהעד הודה שהמערער בא בעלילה מ"מ אין הודאתו מחייבת את הבע"ח, והלה יכול לטעון שבאמת הקרקע היתה גזולה והחלוקה היתה בטעות. ותירץ (סק"טו), שעיקר הרצון להעמיד בפני בע"ח זה כדי לא להיות 'לווה רשע ולא ישלם' בעיני הבריות. וא"כ גם אם יגבה הבע"ח מהשותף השני יאמרו הבריות שהעיד שקר כדי לשלם לבע"ח שדה גזולה, וכשמשלם בשדה גזולה עדיין לא נפטר מחובו ונחשב 'לווה רשע ולא ישלם'; ולא עוד, אלא שגורם לבעל חובו לגבות חובו בגזל. אלא שא"כ יש לעיין למה במוכר שמעיד לטובת לוקח יש לו נגיעה שמעמידה לפני בע"ח, והרי גם שם יאמרו שהעיד שקר לשלם לבע"ח שדה גזולה, ועדיין הוא 'לווה רשע ולא ישלם' בעיני הבריות. וצ"ע בהבנת הנתיבות. ועיי"ש בנתיבות (סק"ג) שכתב

ביאורי המשפט

שאם שותפים חלקו את הקרקע המשותפת, ונשתדף חלק השדה שביד אחד מהם - אין בעל חובו יכול לגבות את החוב מחלק השותף השני [שלא כמו בגזילה דלעיל]. ואף שקיי"ל 'אחים שחלקו לקוחות הן' כיוון שי'אין ברירה', אעפ"כ אין בעל החוב גובה מהשותף כשם שגובה מלקוחות; שהרי כתבו התוס' (גיטין מז ע"ב, ד"ה טבל) שאין ברירה הכוונה היא שאין ודאות שכל אחד נטל חלקו, אבל יתכן שכל שותף באמת קיבל את חלקו. ע"כ. ונראה שלשיטת רש"י שם, שהפירוש של 'אין ברירה' הוא שבכל כלשהו יש חצי לזה וחצי לזה, מסתבר שבודאי חצי חלקו קנה מהשני. ובחידושי רע"א על השו"ע (ד"ה נה"מ סק"ג) כתב שצ"ע על התיבות, שהרי אם בא הבע"ח לפני שחלקו, אז הוא לוקח חצי מהירושה עבור החוב שחייב לו אחד מהשותפים, והחצי השני לוקח השותף שאינו חייב; ואם בא לאחר חלוקה יקח הבע"ח הכל מהשותף שחייב, וחצי מהשותף שאינו חייב [אם לא נשתדף השדה, והוא חייב יותר ממה שהגיע לחלקו; וכל זה אם בודאי 'אין ברירה', כך נראה בכוונתו]. ואינו מובן מאי קשיא לרע"א, הרי כך הדין בלווה שהחליף שדהו עם אחר, שהבע"ח גובה גם מהשדה שביד הלווה וגם מהשדה שביד הלוקח. והנה, הסמ"ע כתב שבנידונו לא בטלה החלוקה מחמת שהמעיד הודה שהערעור הינו שקר, ולא יוכל המעיד לתבוע לחלוק מחדש את חצי השדה שבידי שותפו [לשעבר], וכמו שהובא כאן בליקוטים. ובישועות ישראל (עיי"מ סק"א) הקשה עליו, מהא דקיי"ל בסי' מז סעיף א שמלוה שחייב לאחרים אינו נאמן לומר ששטר ההלוואה שבידו הוא שטר אמנה או שהוא פרוע כיוון שהוא חב לאחרים, ומ"מ אם הוא פרע אח"כ למלוה ובא לגבות מהלווה בשטר זה - נאמן לומר שמה שטען זה שטר אמנה לא היה אלא כדי לדחות את בעל חובו [אם אמירתו שזה שטר אמנה היתה כשהבע"ח בא לגבות, ולא שאמר כן ללא תביעה], ולכן יכול לגבות. וא"כ גם בנידונו יוכל המעיד לטעון שמה שאמר שעדי המערער הם גזלנים לא אמר כן אלא לדחות את הערעור, ולתבוע חלוקה מחדש. ותירץ, שלא דמי; דדווקא בהלוואה יכול לטעון שמה שאמר שהשטר הוא שטר אמנה זה היה כדי לדחות את מי שהלוה לו, כיוון שרצה לאישתמוטי ולא התכוון לכפור לגמרי, וא"כ האמתלא מתקבלת. משא"כ בשותף שבא לפסול את עדי המערער, אם יטען שרצה רק לדחות את הערעור הרי יוצא שהוא מחזיק את הקרקע באיסור, ונעשה רשע ואין זו אמתלא טובה, ולכן אינו יכול לחזור בו מעדותו. ועיין לקמן בליקוטים ס"ק נה ובביאורים שם, שיש לחלק בין בע"ד שחוזר מהודאתו לבין עד שחוזר מעדותו. ויש ליישב עוד את קושייתו של הישוע"י; דנראה שאף

מט. ויש סוברים, שאם המערער מערער על כל השדה, ובא השותף ומעיד שעדי המערער פסולים – כשם שאינו נאמן על חלקו כך אינו נאמן אף על חלק חבירו.⁶⁷

דעה שניה – אם פוסל עדי המערער, אינו נאמן

ביאורי המשפט

שבהודאת בע"ד אין מועילה אמתלא גרועה, וכמבואר באהע"ז (סי' מז סעיף ד) באשה שאמרה נתקדשתי לפלוני, שאינה נאמנת לחזור באמתלא, וכן בקצה"ח (סי' פ סק"א וסי' פא ס"ק כא); מ"מ, כל זה כשמודה בבי"ד, אבל מלוה שאמר שהשטר הוא שטר אמנה ורוצה לחזור בו בטענה שלא אמר כן אלא לדחות את המלוה [וזו אמתלא גרועה, שאינה דומה למשטה שדרך כל העולם לשטות], אף שאומר כן בבי"ד, מ"מ אינו אומר כן ללווה אלא למלוה שלו, ולכן לא חשיב שהודה בבי"ד.

67. כן כתב התומים (סק"ג), שאין לקבל את עדות השותף אף לאחר שחלקו, דאמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. ואין לומר בזה פלגין, דדווקא כשניתן לחלק דבריו אומרים פלגין, כמו בפלוני רבעני לרצוני שאמרינן שפלוני רבע אך לא את המעיד, משא"כ כאן שלא ניתן לחלק דבריו. אמנם, כתב שלשיטת הראב"ד (מובא ברא"ש, מכות פ"א סי' יג) אין אומרים בבע"ד עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ופלגין גם כשלא ניתן לחלק דבריו [ועיין בתומים סי' לד ס"ק כו, שביאר שם דבר זה ביתר הרחבה]. אמנם, אם קרוב של אחד מהשותפים יעיד – בזה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. אכן, כתב שמ"מ קשה על הסמ"ע, דאף אם יסבור כראב"ד, מ"מ הרי אמרינן שאין אדם קרוב אצל ממונו, ולשיטת הראב"ד הביאור הוא שאינו כבע"ד אלא כקרוב סתם ומתוך שבטלה העדות לגבי ממונו בטלה כולה, וא"כ גם בנידוננו תיבטל כל העדות. וכתב שדוחק לחלק בין נידוננו שהעד מעיד לזכותו, ולכן יחשב כבע"ד, לבין מעיד על שורו שנרבע שהעדות היא לחובתו ולכן אין הוא בע"ד אלא כקרוב סתם. וצ"ע על התומים, שלא הביא את השי"ך שבנוגע לא אומרים פלגין. ועיין מה שכתבתי לעיל ס"ק 65, שנראה שעדות שאדם מעיד על קרקע שלו אינה דומה לעדות על שורו שנרבע; שדווקא בשור שדנים עליו בעצמו אם חייב מיתה בזה חשיב המעיד כקרוב ולא כבע"ד, אבל בעדות על ממונו הרי הוא בע"ד וממילא לא אמרינן בזה 'עדות שבטלה מקצתה'. ועיין בנתיבות (ביאורים סק"ג), שג"כ כתב שאינו נאמן על חלק חבירו אם פוסל את עדי המערער בגזלנותא. וטעמו, שאין אומרים פלגין בפסול נוגע, שהרי גם במה שמעיד על השני יש לו נגיעה, וכסברת השי"ך. ועיין בישועות ישראל (חה"מ סק"ב) שג"כ כתב שאם המערער טוען על שני החלקים של השותפים, לכו"ע אין מקבלים עדות אחד מהשותפים שמעיד לפסול עדי המערער; ולא שי"ך לומר פלגין, שנפסול עפ"י עדותו את עדי

ויש שהסכימו לדין זה, אך הוסיפו שאם לא בא לפסול את עדי המערער בגזלנותא, אלא מעיד שהמערער מכר את השדה לזה שמכר לו ולשותפו – בזה נאמן על חלק חבירו⁶⁸.

מכאן עד ס"ק נז - נאמנותו של שותף לאחר חלוקה כשהערעור רק על חלק חבירו]- האם החלוקה תיבטל אם יוציאו מאחד השותפים]

נ. אם חלקו את השדה, ואח"כ בא אחד וערער על חלקו של אחד השותפים, והביא עדים שהוא שלו - אין חבירו כשר להעיד לו להעמיד השדה בידו, כיוון שיש לו נגיעה בעדות; שהרי אם יוציא המערער את חלקו, יחזור על השותף שהעיד ויאמר שחלוקתם בטעות היתה, ויצטרך לחלוק עמו⁶⁹.

דעה ראשונה – החלוקה תיבטל ולכן הוא נוגע

נא. ויש חולקים, הסוברים ששותפים שחלקו והיה ערעור על חלקו של אחד מהם – אין השותף שהוציאו ממנו יכול לחזור על שותפו, ולתבוע לחלוק מחדש

דעה שניה – החלוקה לא תיבטל, ולכן אינו נוגע

ביאורי המשפט

המערער לגבי אחרים ולא נפסלם לגבי עצמו. אלא שהוסיף שאף לשיטת הריב"ש שאומרים 'פלגינן דיבורא' גם בנוגע, כל זה בשתי תוצאות; כמו שמעיד שפלוני לקח ממנו ריבית, וזה גורם לכך שנפסל לעדות, וגם שצריך להחזיר הריבית, בזה אומרים פלגינן; אבל באותה עדות עצמה, שמעיד לפסול את פלוני לעדות, שנאמר שפסול לאחרים אך לגבי העדים הוא כשר, לא אומרים פלגינן. ויש לעיין, שהרי השאלה אם אומרים פלגינן בתרי גופי, מחלוקת היא בגמ' ב"ב (קלד ע"ב).

68. נתיבות סק"ג. ויש לעיין, שהרי כאשר מעיד שהשדה אינה גזולה, אלא זה שמכר להם קנאה מהמערער, ומכחיש עדי המערער, א"כ תרי ותרי נינהו, וקיי"ל שמעמידים בחזקת מרא קמא, שהוא המערער. וכמו שאמרו בכתובות (כ ע"א) בבר שטיא שהיה עתים חלים ועתים שוטה, ושנים מעידים כשהוא שוטה זבין ושנים מעידים כשהוא חלים זבין, שמעמידים בחזקת בר שטיא שהוא המרא קמא. ויש לתרץ, שאין מעמידים בחזקת המרא קמא אלא דווקא כשהדבר ידוע לכולם שהשדה היתה שלו; אבל אם אין ידוע לנו, אלא ששנים מעידים שקנו מהבר שטיא כשהיה חלים ושנים מכחישים ומעידים שהיה שוטה - בזה אין מוציאים מהמוחזק; שהרי יש לכת העדים הראשונה מיגו, שיכלו להעיד שהקרקע של אבותיו של הלוקח. וצ"ע, שהרי בתרי ותרי אין המיגו מכריע, וכמו שכתבו התוס' (ב"ב לא ע"ב, ד"ה וזו).

69. כך דייק הט"ז כאן מדברי הסמ"ע סק"ה, שהובא בליקוטים ס"ק מח.

בטענה שהחלוקה היתה בטעות; אלא כך היתה החלוקה מתחילה בלי אחריות, ואין השותף שהעיד חייב לחלוק עמו. לכן השותף יכול להעיד, שכן הוא אינו נוגע בעדותו.⁷⁰

דעה שלישית -
חילוק בין טענת
גזל לחוב

נב. ויש מחלקים בין ערעור מחמת גזל לבין בע"ח, כדלהלן. שאם חלקו השותפות, ובא מערער וטען שהשדה שנטל אחד מהשותפים גזולה ממנו והוא זכה בדין - בטלה החלוקה; שהרי נתברר שהחלוקה היתה בטעות, כיוון שכבר בשעת החלוקה לא היתה כל השדה שלהם, וממילא לא היתה החלוקה כדין. לכן, אין השותף השני מעיד לחבירו, שנוגע בעדות הוא. אבל, אם בע"ח גבה מחלקו של השותף - לא בטלה החלוקה, שאין בזה מקח טעות, כיוון שבשעת החלוקה היא נעשתה כדין, ושותפים שחלקו הרי הם כלקוחות שלא באחריות, וממילא יכול השותף להעיד לחבירו כיוון שאין חבירו יכול לתובעו שיחלוק עמו.⁷¹

דעה רביעית -
טעם אחר
לחילוק בין
טענת גזל לחוב

נג. ויש סוברים שגם בגזילה אין החלוקה בטלה למפרע, ומ"מ מסכימה דעה זו לדעה שבס"ק הקודם לחלק בין גזל לחוב. שבגזל, אף שאין החלוקה בטלה מ"מ הם כלקוחות באחריות כיוון שהנגזל גובה גם את השדה וגם את הפירות, א"כ ודאי שחלקו על דעת שיש אחריות; משא"כ בבע"ח, שאינו גובה אלא את השדה - הרי הם כלקוחות שלא באחריות, כיוון שמתחילה ידעו שהבע"ח יכול לגבות מזה כמו מזה.⁷²

ביאור לדעה
הראשונה

נד. ויש חולקים על שני הס"ק הקודמים, וסוברים שאין חילוק בין ערעור של גזל לבין בע"ח שבא לגבות, ולעולם השותף שנשארה אצלו הקרקע חייב

ביאורי המשפט

70. כן דעת הט"ז שם.

71. קצה"ח סק"ג, וחידושי רע"א ד"ה סמ"ע סק"ה. [א"ה - ובקצה"ח ביאר שזו גם דעת הסמ"ע שהובא בליקוטים ס"ק מח].

72. נתיבות, ביאורים סק"ג. ובסימן קפב בביאורים סק"ח הוסיף עוד, שהמוכר שדה גזולה - אין הלוקח יכול לבקש מהמוכר שיחזיר לו מעותיו כל זמן שלא גבה הנגזל השדה בפועל. וטעם הדבר, שאם יחזור הגזלן ויקנה השדה מהנגזל, יקנהו הלוקח, כמבואר בב"מ טז ע"א.

לחבירו⁷³. אמנם, אם הערערור הוא מחמת גזל – החלוקה בטלה לגמרי, ואם מחמת שבא בע"ח – החלוקה אינה בטלה, אך הוא חייב לשלם מעות לשותפו⁷⁴.

נה. לדעה שבסי"ק הקודם, אין חבירו יכול להעיד לו לאחר שחלקו. ואף אם הודה השותף שעל חלקו היה הערערור שאין האמת כדברי המערער - מ"מ חבירו אינו יכול להעיד. וטעם הדבר, שהוא יכול לחזור בו מהודאתו לאחר שהפסיד את חלקו ולומר שהאמת כדברי המערער, והודאתו לא היתה אלא לדחות את פרעון החוב עד שיהיו לו מעות, וממילא חייב השותף שהעיד לחלוק עמו, ונמצא שיש לו נגיעה. אולם כשהמערער מביא עדים על חלקו של אחד השותפים שנגזל ממנו, והודה אותו השותף שהמערער גזלן – נאמן חבירו להעיד לו, כיוון שלא יוכל לחזור בו מהודאתו באמתלא שהתכוון לדחות את המערער, שהרי א"כ הוא מחזיק בשדה של המערער בגזל⁷⁵.

עדות השותף,
כשחבירו הודה
שהוציא ממנו
שלא כדין

ביאורי המשפט

73. ישועות ישראל, עיי"מ סק"א. ולמד כן מבעה"ת (שער נה ח"ג, ב) שכתב שאם שנים קנו מלוה בבת אחת, ובא בע"ח של הלווה וגבה קרקע של אחד מהלקוחות, חוזר הלוקח וגובה חצי מהלוקח השני. וכן כתב הטור בסימן רנג (יז, כב) ומקורו מהרמ"ה בב"ב (קלח ע"א, ד"ה ת"ר).

74. שם, חה"מ סק"ב. ובסברת הדבר יש לומר, שהטעם שיכול לוקח לגבות מהשני, כיוון שמעיקר הדין צריך המלוה לגבות חובו חצי מלוקח אחד וחצי מלוקח שני, אלא שזכותו של המלוה לגבות הכל מלוקח אחד, אבל חייב הלוקח השני לשלם מה שנהנה ממנו.

75. ישועות ישראל, עיי"מ סק"א; עפ"י המובא בסוף ס"ק 66, שאין אדם יכול לחזור באמתלא אם עיי"כ עושה עצמו רשע. ולעני"ד יש לדון, שאם בא המערער לגבות חוב, מאחר שיכול לגבות גם משותף זה, אף שכעת רוצה בחלק של השותף השני, מ"מ יש כאן נגיעה, שחושש אולי יחזור בו המערער ויתבע ממנו. [וצ"ע אם זה נחשב לנגיעה]. אכן, כל זה בחלקו שדה אחת; אבל אם חלקו שתי שדות, זה לקח אחת וזה לקח שדה אחרת, והשותפים קנו השדות משני אנשים, בזה אין לו נגיעה זו. ועיין בישוע"י שם שכתב שה"ה במה שמבואר ברמ"א בסעיף יז, שאם ראובן גזל שדה משמעון ובא יהודה וערער על ראובן ששדה זו שלו, יכול שמעון להעיד ששדה זו היא של ראובן, דכיוון שהודה שהשדה של ראובן הרי לא יוכל אח"כ לומר שהיא שלו, ולכן אינו נוגע בעדות. וכתב הישוע"י, ששמעון לא יוכל לחזור בו מהודאתו, בטענה שלא הודה אלא כדי לדחות את

נו. מה שנתבאר בס"ק הקודם, שאם המערער תובע את חלקו של אחד השותפים בטענת גזל, והלה הודה שהמערער משקר, אז הודאתו הודאה – לכאורה קשה; שהרי המערער הביא עדים שהשדה שלו, ובכה"ג אין דין של הודאת בע"ד. וכמו שמצאנו (סי' שעד) בגזל שדה ומכרה לאחר, ואח"כ קנה הגזלן את השדה מהגזל, שבמקום שאין סברא לומר שקנאה משום שיניחא ליה דליקום בהימנותיה' – לא קנה הלוקח. ואף שהגזלן בשעה שמכר הודה שהשדה שלו, אין אומרים בזה 'הודאת בע"ד כמאה עדים'. אלא שיש חילוק בין גוף השדה, שבזה אין הודאתו הודאה, לבין תביעתו לחלוק עם השותף השני את חלקו, שבזה הודאתו הודאה.⁷⁶

נז. אף לדעה שבס"ק נא, ששותפים שחלקו ובא מערער וזכה בחלקו של אחד מהם החלוקה אינה בטלה, מ"מ אחים שנפלה להם ירושה וחילוקה, ובא מערער וזכה בחלקו של אחד מהאחים – יכול הוא לחזור על אחיו שיחלוק עמו בחלק שנטל; שיברא כרעא דאבוה', והיה מוטל על שני האחים לפרוע חוב אביהם.⁷⁷

ביורשים –
לכו"ע החלוקה
בטלה

ביאורי המשפט

יהודה. וטעם הדבר, שכיוון שהעיד שהשדה של ראובן, א"כ אם יחזור בו הרי שלדבריו הוא עבר קודם לכן 'על תענה', וא"כ משים עצמו רשע, ולכן אינו נאמן לחזור בו. והוסיף הישועי, שאף שכשחוזר בו א"כ לדבריו הוא בע"ד, ובע"ד אינו עובר בלא תענה, מ"מ כיוון שנתקבלה עדותו אינו יכול לחזור בו אח"כ, עיי"ש. ומדבריו יוצא, שאם שני שותפים חלקו שדה ובא מערער וטוען שאותו שמכרה להם חייב לו ממון – יכול אחד מהשותפים להעיד שעדי המערער פסולים, או להעיד שפרעו לו כבר, ונאמן על חלקו של השני. ואף שגם כשבע"ח נוטל חובו מאחד מהם הרי הוא חולק עם השותף, מ"מ אין לו נגיעה; שהרי בעדותו שהעיד יש הודאת בע"ד שהבע"ח נוטל שלא כדין, וכל שהודה כך אין השותף השני חייב לחלוק עמו. וגם אם יחזור בו השותף שהעיד ויטען שלא הודה אלא לדחות את המלוה – לא יהיה נאמן, שהרי העיד עדות שקר.

76. ישועות ישראל, עיי"מ סק"א.

77. ט"ז כאן, ובסי' קעד על השו"ע סעיף ד. ולפי"ז, מי שמת והניח בן בנו של בנו ראובן ובן בנו של בנו שמעון, וחלקו שני בני הנכדים את הירושה, ואח"כ יצא ערעור על חלק שנטל אחד מהם – אין אחד כשר להעיד לטובתו של היורש השני, כיוון שנוגע בעדות הוא; שהרי אם יזכה המערער בדין, יטול היורש השני חלק בחלקו, שהרי על שניהם מוטל לשלם, כן נראה לענ"ד. והנה, אף שלשון הגמ' 'ברא כרעא דאבוה', מ"מ מסתבר

"ואפילו על חלק השותף לא יועיל עדותו, אלא אם כן סילק עצמו ממנה וקנו מידו, שנתנו לשותף"

נח. השותף שבא להעיד צריך לעשות קנין על חלקו; אבל אם אינו עושה קנין אלא רק אומר או כותב לשון סילוק, כגון 'דין ודברים אין לי על שדה זו' - אינו מועיל⁷⁸, דאין זה לשון מתנה, וגוף הקרקע עדיין שלו⁷⁹.

העד צריך להקנות את חלקו

ביאורי המשפט

שלא רק בן הוא 'כרעא דאבוה', אלא כל יורש הוא כרעא של מורישו, ומוטל עליו לשלם חוב המוריש.

78. ש"ך סק"ב, עפ"י הגמ' בב"ב מג ע"א.

79. רש"י כתובות פג ע"א, ד"ה לא אמר כלום. והנה, הגמ' (ב"ב מג ע"א) מביאה ברייתא שבני העיר שנגנב ספר התורה שלהם אין מביאין ראייה מבני אותה העיר; ומקשה הגמ' 'ליסלקו בי תרי מינייהו ולידיינו'. והקשה הקצה"ח (סק"י) בשם אחיו, שמאחר שנגנב סה"ת שוב אין הוא ברשות העד, וכל שאינו ברשותו אינו יכול להקנותו לאחר. והוסיף קצה"ח להקשות, שגם מהשותפים בקרקע שבא אחד מהם להעיד ג"כ קשה, שגם בזה אינו יכול להקנות; שהרי קרקע שנגזלה ממנו ואינו יכול להוציאה בדיינים אינו יכול להקדישה ולמוכרה (ב"מ ז ע"א), והרי על חלקו אין לו עדים. ותירץ את הקושיא מקרקע, שכיוון שאחר שיסתלק ויתנהו לשותף הוא יוכל להעיד, א"כ הוא יכול גם להקנות, שהקנאה ורשותו באין כאחד. וכן כתב בעליות דרבינו יונה (ב"ב שם, ד"ה ומעידים). ובחידושי הרי"ם (אות ג) הביא את רבינו יונה, אך כתב שלכאורה אין דבריו מובנים. דבשלמא מצד הקונה אפשר לומר שקנייתו ורשותו באים כאחד, כיוון שעם קנייתו יוכל המוכר להעיד שהקרקע שייכת לו; אולם עדיין קשה איך המוכר יכול למכור והרי אינה ברשותו. וביאר שם, שבאמת בנידוננו לא קיים החסרון הרגיל של אינה ברשותו, שהרי בפועל העד מחזיק כעת בקרקע, ובכה"ג חשיב שפיר ברשותו. אלא שעכ"פ כיוון שהמערער יכול להוציא ממנו, ומחמת כן חשיב שהקרקע ברשות המערער, זה גופא גורם לכך שהקרקע אינה ברשות העד, אע"פ שהוא בפועל מוחזק. וכיוון שכל החסרון בזה הוא מצד שהמערער יכול להוציא ממנו, א"כ שוב אין בזה דין של אינה ברשותו כלל. וטעם הדבר, שכיוון שמ"מ העד יכול להסתלק בקנין מהקרקע [אע"פ שהוא אינו למכור], ואז לא יוכל המערער להוציא את הקרקע, ממילא חשיב שפיר ברשותו כיוון שבפועל מוחזק בקרקע, וממילא יכול גם למכור. ועיי"ש שביאר עפ"י זה את לשון הגמ' שכותבת לשון סילוק ולא לשון הקנאה, דעפ"י ביאורו כל מה שמהני

נט. ולדעת הרבה פוסקים גם כשעושה קנין אינו מועיל אם אומר בלשון של סילוק, אלא צריך שיפרש שמקנה לשותפו את חלקו בגוף השדה ושלא נשארת לו זכות בה⁸⁰. ויש חולקים, הסוברים שקנין מהני גם בלשון סילוק⁸¹. ויש מהראשונים שכתב שלכתחילה יקנה דווקא בלשון סילוק, שאם לא כן הרי זה מחזי כשיקרא⁸².

ס. יש שכתבו, שצריך עדים שסילק עצמו וקנו ממנו; אבל כל שאין עדים, אלא רק הודה שסילק ועשה קנין - אינו מועיל, שאין הודאתו מסלקת את הנגיעה, כיוון שיכול לחזור מההודאה ולומר שלא התכוון אלא לסלק את המערער⁸³.

סא. אם השותף שבא להעיד מכר לשותפו את חלקו - אינו יכול להעיד. וטעם הדבר, שזה שהסכים לקנות בלי אחריות גזילה, הרי זה כמשלם למוכר כדי

ביאורי המשפט

הקנאה אין זה אלא מפני שמהני סילוק. ומדבריו של החידושי הרי"ם עולה שסובר שאם שותף מסתלק בקנין ממילא זוכה השותף השני בחלקו. והנה, בשער משפט (סי' רעה סעיף א) כתב שאם שותף הפקיר את חלקו זכה שותפו בחלק שהופקר בלי קנין. וטעם הדבר, שכל שותף יש לו הכל, ואם הפקיר ממילא נעשה של השני. אמנם, לפי החידושי הרי"ם נראה שסילוק של שותף מועיל גם כשאינה ברשותו לכשיגיע לרשותו; אבל אינו מטעם הפקר שהרי אין הפקר לדבר שאינו ברשותו (בי"ק סט ע"א).

80. סמ"ע סק"ז בשם רוב הפוסקים. ועיין תוס' כתובות (פג ע"א ד"ה קנו), שכל שלא אומר שמקנה גוף הקרקע, אלא אומר 'דין דברים אין לי על קרקע זו' - אין כאן קנין. 81. כך דעת הרשב"ם (ב"ב מג ע"א, ד"ה כשקנו וד"ה ליסתלקו). ולדעת רש"י בכתובות (פג ע"א, ד"ה קנו מידו) נחלקו אמוראים אם קנין מועיל, דעת רב יוסף שאינו מועיל ודעת רב נחמן שמועיל. וטעמו של רב נחמן, שכל שקנו בקנין חליפין אין החליפין באים אלא לדבר שיש בו ממש, שזה קונה הסודר ומקנה לו חפץ המכר או המתנה, ועל גופה של קרקע קנו מידו. ובב"י כאן כתב, וז"ל: "מגופה סליק נפשיה, דקנין בכדי לא עבדי אינשי".

82. כך כתב בשטמ"ק, ב"ב מג ע"א ד"ה דכתב, בשם עליות דר"י. ולא ביאר למה זה מחזי כשיקרא. ואולי כיוון שיוצא ערעור מחזי כשיקרא, שמקנה דבר שאולי אינו שלו. 83. חידושי הרי"ם אות ד. עוד תירץ, שההודאה אינה מועילה כיוון שעדיין מעמידה לפני בע"ח, שאין הודאה מסלקת את הבע"ח כיוון שלא נאמן בהודאה לחוב לאחרים.

שיעיד לו⁸⁴. [נקי"ו שאינו יכול להעיד אם מכר באחריות, כמבואר בשו"ע ולקמן ס"ק ע].

סב. אם השותף המעיד לא הקנה לשני את הקרקע, אלא רק הודה שכל הקרקע שייכת לשותף השני - לא יוכשר לעדות, שעדיין מעמידה לפני בעל חובו; שאף שהודה שאינה שלו, מ"מ אין ההודאה מועילה לחוב לבע"ח שלו⁸⁵.

כשלא מסתלק
אלא מודה

ביאורי המשפט

84.. חידושי הרי"ם אות ג. וביאר בזה את השו"ע שלא הזכיר שיכול להעיד אם ימכור לשותף את חלקו. והוכיח דבריו מהנמו"י (ב"ב כג ע"א בדפי הרי"ף, ד"ה דקביל עליה אחריות), שכתב שהמוכר שדה באחריות אינו יכול להעיד גם אם יפטרו הלוקח מאחריות, משום נוטל שכר להעיד. הרי, אף שאינו מזכיר לו שפוטרו מאחריות כדי שיעיד מ"מ הולכים אחר אומדנא, וכך בנידון דידן. והנה, כתב הרי"ם שאין לומר שבמכר פסול להעיד משום שיש לו נגיעה של תרעומת, דמשום תרעומת פסק השו"ע דלא הוי נגיעה; ולא ציין היכן פסק השו"ע כן. וכנראה מזה שהכשיר אם לא קבל אחריות. אבל אינה ראייה, שבמתנה אין לו עליו תרעומת [עיין ס"ק 37]. ועיין בתוס' ב"ב (מג ע"א ד"ה מפני) שאינו נפסל בגלל תרעומת. ועיין מה שכתבתי בליקוטים ס"ק כז, ובביאורים שם. ויש לומר עוד, שגם אם נאמר שבתרעומת נחשב נוגע, מ"מ בענינו שיודע שיש מערער וגם יודע שהמערער משקר, שוב לא תהיה לו תרעומת, וכמו שכתבו התוס' שם בתירוצם השני. **ויש לעיין** במה שכתב שמכח אומדנא הוי כנותן לו שכר, האם במקרה שלא יעיד תתבטל המתנה מכח האומדנא. וכן יש לעיין בדיון מוכר שהלוקח מחל לו על אחריות, האם במקרה שלא יעיד תתבטל המחילה. **ויש לעיין** מדוע לא נבאר שכיוון שמחל לו על האחריות א"כ מחמת זה הוא מתבייש ממנו, ולכן חיישינן שיעיד שקר. וכמו שנפסק בשו"ע (סי' קמ סעיף ט), בשוכרים שבאו להעיד שדרו בבית שהושכר להם מהמחזיק שלוש שנים, שאם כבר שילמו שכר דירה אינם נאמנים, משום שהם נוגעים בעדותם שלא יצטרכו לשלם פעם שניה. ואם המשכיר החזיר להם שכרם, הביא השו"ע שתי דעות אם הם נאמנים. וטעם הפוסלים אותם, שיש לומר שמעידים לטובת המשכיר מתוך שמתביישים מפניו מפני שעשה להם טובה, שהחזיר להם שכרם, וזה גופא עושה אותם לנוגעים בעדות. ואולי לא אמרו כן אלא במחזיר להם מעות, אבל בכך שפוטרו מאחריות אינו גורם בושה שמחמתה יעיד שקר.

85.. כך כתב רבינו יונה שם. וכאן אין להקשות מה שהקשינו לעיל על חידושי הרי"ם, שהרי כאן לא שייך שקיבל אחריות, כיוון שמודה שמעיקרא כל הקרקע היתה של השני.

שלושת הסי"ק הבאים - האם אין חסרון של תחילתו בפסול כשהשותף מסתלק מחלקו

- סג. השותף שמעיד כשר לעדות כשנסתלק אף שבשעה שראה העדות היה פסול מטעם נוגע, שנוגע שתחילתו בפסלות כשר לעדות; וכמו שיתבאר בסעיף יח. אבל לדעות שגם בנוגע יש דין 'תחילתו בפסלות' [עיי"ש סק"א] – אינו יכול להעיד אם נסתלק לאחר שראה את העדות⁸⁶.
- סד. יכול מוחזק [שבנידונו הוא המערער] לטעון 'קים לי' כפוסקים שלא מהני סילוק לאחר שראה את העדות⁸⁷.
- סה. מה שנתבאר שאינו יכול להסתלק כשהיה נוגע קודם לכן, אין זה אלא כשראה העדות כשכבר היה נוגע. כגון, שנעשה שותף ואח"כ ראה שטר מכירה ביד המוכר, שנמצא שתחילתו – דהיינו, ראייתו – בפסול. אבל אם ראה שטר מכירה ביד המוכר ואחר כך נעשה שותף, שנמצא שתחילתו וסופו בכשרות, ובאמצע פסול משום נוגע - הרי זה כשר לעדות⁸⁸.

"ואפילו לא סילק עצמו עד לאחר הערעור – מהני"

- סו. ואין חוששים בזה לקנוניא, שנותן לו חלקו כדי שיוכל להעיד ותמורת זה יחזיר לו מתנה; שאין חוששין לקנוניא אלא במקום שיש ריעותא, כמו שטר שנפל שאין מחזירים למלוה גם אם הלווה מודה, שחיישין שעשה הלווה קנוניא עם המלוה לגבות מלקוחות שלא כדין. אבל כל שאין ריעותא - אין חוששים לקנוניא⁸⁹.

ביאורי המשפט

86. ש"ך סק"ג. [א"ה – עיין לעיל ס"ק 7].
87. נתיבות, חידושים סק"ו, בשם הש"ך בס"ק לב. והנה, אף שהשותף יושב בשדה, מ"מ בקרקע קיימא לן שמשפק מעמידים אותה בחזקת מרא קמא (כתובות כ ע"א), וכאן המערער הוא המרא קמא, לכן יכול לטעון קים לי שהשותף פסול לעדות.
88. נתיבות, ביאורים סק"ד.
89. סמ"ע סק"ח. ולולא דבריו, יש לומר שלא מצינו לחשוש לקנוניא אלא בלוה שמודה בשטר שנפל שלא פרעו, כיוון שאינו עד כשר, שהרי הוא עד אחד וגם נוגע לחוב, אלא שנאמן על עצמו מכח הודאת בע"ד שהשטר לא פרוע; ואף שממילא היה צריך לחייב הלקוחות - בזה חוששים לקנוניא ואין לחייב הלקוחות בהודאה שלו. אבל כל שמעיד,

"וצריך שיקבל עליו שאם יבוא בע"ה ויטרפנה מיד השותף ישלם לו דמיה"

שלושת הס"ק הבאים - אופן קבלת האחריות על המתנה של השותף המעיד כלפי חברו

סז. פירוש, צריך שהשותף שמסלק עצמו יקבל עליו שאם יבוא בעל חובו ויגבה משותפו אז הוא ישלם לשותף. [ותשלום זה יהא לאחר שתשיג ידו; שהרי אם יש לו, א"כ כשיבוא בע"ח לגבות לא יגבה ממקבל המתנה אלא מהלווה עצמו]. אבל אם לא יקבל עליו לשלם - אין עדותו כשרה, שהרי הוא רוצה שתישאר הקרקע ביד השותף כדי שאם יבוא בעל חובו לגבות יגבה מהשותף, וכך לא יחשב 'לווה רשע'. לכן צריך שיקבל עליו אחריות דאז שוב אינו נוגע, שהרי אם יגבה הבע"ח מהשותף עדיין יחשב 'לווה רשע ולא ישלם' כלפי השותף שנתחייב לו⁹⁰.

קבלת אחריות על המתנה

סח. גם אם ידוע כמה בעלי חוב יש לזה שנסתלק, וגם יש לו מעות לשלם לכולם – מ"מ אינו יכול להעיד כל זמן שלא קיבל עליו אחריות לשותפו; שיש לחשוש שמא יש לו בעלי חוב נוספים על הידועים, וכן שמא המעות שבידו אינם שלו⁹¹.

כשידועים בעלי חובו ויש לו מעות

סט. אין השותף שנסתלק נאמן להעיד אלא אם קיבל עליו אחריות לשלם רק מבני חורין ולא ממשועבדים. דאם קיבל עליו לשלם גם ממשועבדים הרי הוא נוגע; שיתכן שקנה קרקע לאחר שלוה מראובן, ומכרה לשמעון בלא קבלת אחריות לאחר שקיבל עליו אחריות כלפי שותפו. וקרקע זו אינה משועבדת לראובן, אם לא כתב לו 'דאיקני'. וא"כ רוצה המעיד להעמיד את הקרקע בידי שותפו, כדי שראובן יגבה מהשותף, והשותף יגבה משמעון; ובזה לא יהיה העד 'לווה רשע ולא ישלם', לא כלפי ראובן ולא כלפי שותפו. ואף שהעד אינו משלם לשמעון, מ"מ אין בזה 'לווה רשע ולא ישלם' כיוון שמכרה לו שלא באחריות⁹².

האחריות לתשלום דוקא מבני חורין

ביאורי המשפט

ונאמן בתורת עד - ודאי אין לחשוש לקנוניא; שאל"כ ביטלת כל דיני עדות, מחשש שהעדים עושים קנוניא עם התובע.

90. סמ"ע סק"ט. [א"ה - עיין לעיל בליקוטים סק"י]. ומזה נראה, שגם המתחייב מתנה לחבירו ואינו משלם, הרי הוא בכלל 'לווה רשע ולא ישלם'. ועיין לקמן בסעיף י בליקוטים ס"ק ג, ד.

91. ש"ך סק"ד, ודלא כהב"ח.

92. נתיבות, ביאורים סק"ה, ועיין שם עוד. ועיין בתומים סק"ב.

"וצריך להתנות שאם יבוא לחטפה ממנה בטענות אחרות, לומר שהיתה גזולה בידו וכיוצא בזה, שאינו מקבל אחריות"

ע. טעם הדין, שאם לא יתנה כן אלא יתחייב באחריות גם אם יקחו ממנו בטענת גזילה, הרי יש לו נגיעה, שאם לא יעיד ויקחנה המערער יתחייב לשלם לו מכח האחריות⁹³.

עא. הצורך להתנות במפורש שלא מקבל אחריות גזילה אינו אלא כשקיבל עליו אחריות סתם; אבל אם בקבלת האחריות ציין שמקבל אחריות כלפי בע"ח – אינו צריך לפרש שאינו מקבל אחריות גזילה; שהרי לא נתחייב אלא אם בעל חובו יגבה מהשותף, שאז טורפים מהשותף מחמת העד, וממילא לא כלולה אחריות שלא מחמתו⁹⁴.

עב. כשמתנה שאינו מקבל אחריות דגזילה, די שיתנה שאינו מקבל אחריות מחמת מערער זה⁹⁵.

אימתי צריך להתנות
די שיתנה כלפי מערער זה

ביאורי המשפט

93. סמ"ע סק"י.

94. סמ"ע שם.

95. סמ"ע שם.

תמצית ההלכות

טעם פסולו של נוגע -

- ◆ יש סוברים שטעם פסול נוגע הוא מחשש שקר. ס"ק א.
- יש סוברים שטעם פסולו הוא מחמת שהוא כמעיד על עצמו, ופסול מטעם קרוב. ס"ק ב.
- ◆ יש שמחלקים בין מעיד לעצמו, שפסולו הוא מהתורה משום בעל דבר, לבין מעיד ע"מ שתהיה לו הנאה מעדותו, שפסולו משום חשש משקר. ס"ק ג.
- ◆ יש מבארים שאף הדעה השניה מסכימה שפסולו הוא גם מחשש שישקר. ס"ק ד.

נפ"מ בין הטעמים -

- ◆ עד נוגע שחתום בשטר, אך התאריך בשטר הוא קודם לזמן שנעשה נוגע - לדעה ראשונה השטר פסול, שחוששים שהקדים את הזמן. לדעה שניה, שלא חוששים לשקר - השטר כשר. ס"ק ה.
- ◆ עד שאינו נוגע בעצמו, אך לקרובו יש הנאה מעדותו - לדעה ראשונה כשר, ולדעה שניה פסול. ס"ק ו.
- ◆ כת עדים שאחד מהם נוגע - לדעה ראשונה פוסל עדותם, ולדעה שניה - אינו פוסל כיוון שאינו עד כלל אלא בע"ד. ס"ק ז.
- ◆ עד המעיד על מות אדם להתיר אשתו והוא נוגע, וכן המעיד על סוטה שנטמאה - לדעה ראשונה פסול. לדעה שניה - כשר, שקרוב כשר בעדות אשה. ס"ק ח ובביאורים.
- ◆ אך אם המעיד אומר שמעיד כדי לקבל תועלת מעדותו - לכו"ע אינו נאמן. ביאורים ס"ק 9.
- ◆ הנוטל שכר להעיד - לדעה שפסול נוגע הוא מחשש שישקר, אף הנוטל שכר פסול מחמת כן; אך לסוברים שפסול של הנוגע הוא מפני שהוא כבע"ד, הנוטל שכר אינו פסול אלא מדרבנן. ס"ק ט.
- ◆ לווה שמכר קרקע, ובא אדם וערער על הקרקע - לכו"ע אין הלווה יכול להעיד שהקרקע של הקונה. ואף שעדות שקר חמורה יותר מאי פרעון, מ"מ חיישינן שישקר; שאי פרעון זו עבירה גלויה לכל, משא"כ בעדות שקר. סק"י.

נוגע המעיד לחובתו -

- ◆ נוגע המעיד לחובתו – יש סוברים שנאמן, ויש חולקים. ס"ק יא.
- ◆ לסוברים שנוגע פסול מחמת חשש משקר – ודאי המעיד לחובתו כשר. והפוסלים סוברים שפסולו הוא משום קרוב. ס"ק יב.
- ◆ ויש סוברים שאף הפוסלים נוגע משום קרוב מכשירים כשמעיד לחובתו, שרק אם הוא נוגע אז הוא נחשב כקרוב. ס"ק יג.
- ◆ מלוה שתפס שור של הלווה מרועה, ומת הלווה – לסוברים שפסול נוגע הוא מחמת קרוב, אין הרועה נאמן; שהוא כבע"ד אף שמעיד לחובתו [לדעה השניה שבס"ק יא]. ס"ק יד.
- ◆ ויש סוברים שהרועה פסול אף לסוברים שפסול נוגע הוא מחשש משקר, כיוון שהרועה קונה את השור למפרע כשמשלם ליתומים, ונמצא שבשעת העדות הוא מעיד על ממונו ממש, ובכה"ג פסול למרות שאין חשש משקר. ס"ק טו.
- ◆ יש שנסתפקו אם המוחזק יכול לומר קים לי כדעת הסוברים שנוגע פסול מדין קרוב. ס"ק טז.

המעיד על ממונו לחובתו -

- ◆ בעל שור המעיד שפלוני רבע שורו מצטרף עם עד נוסף לחייב את השור סקילה, שאין אדם קרוב לממונו. ולגבי הפסד ממונו נאמן מדין הודאת בע"ד. אמנם, אם עד מעיד שפלוני רבע שורו של אחיו – אף שאינו קרוב לממון אחיו מ"מ אינו נאמן, שהרי מפסיד ממון אחיו. ס"ק יז.
- ◆ ויש חולקים, הסוברים שאדם קרוב לממונו, ולכן אינו נאמן לחייב את השור סקילה. אמנם אם מעיד גם על הרובע - מתוך שנאמן עליו נאמן גם על השור. ולדעה זו, המעיד שפלוני רבע שור של אחיו – נאמן על השור. ס"ק יח.
- ◆ לווה אינו נאמן להעיד שלא פרע [למ"ד שנוגע לחוב אינו נאמן], כשהמלוה בא לגבות ממשועבדים. ס"ק יט.
- ◆ שנים שחייבים ללוי, והקנו לו חוב שחייב להם שמעון במעמד שלושתם, ואח"כ הודו ששמעון אינו חייב להם – לדעה שנוגע לחוב נאמן, הם נאמנים; ובתנאי שיש להם נכסים לפרוע ללוי את חובם. ס"ק כ.
- ◆ מלוה שחייב לאחרים ואין לו לשלם, ואומר שהשטר שבידו נפרע – אינו נאמן מדין הודאת בע"ד, כיוון שחב לאחרים. ואף מדין עדות אינו נאמן, שאדם קרוב לממונו. ס"ק כא.

- ◆ שותפים שהלוו לאחד, ואחד מהם אומר שהלווה פרע – נאמן על חלקו מדין הודאת בע"ד. ונאמן אף להעיד על חלק חברו, שכיוון שהודה על חלקו א"כ נסתלק מהממון. ס"ק כב.
- ◆ אחד משני שותפים שהעיד שהם לוו – נאמן על עצמו מדין הודאת בע"ד. ועל חלק חברו – מחלוקת אם חשיב כמעיד על ממונו, שהרי זה עדיין ממונו אלא שכבר נתחייב ליתן אותו למלוה. ביאורים ס"ק 32.
- ◆ עדים מהקהל שהעידו על אחד מהקהל שפטור ממסים – אינם נאמנים, שכיוון שיתכן שיטילו עליהם לשלם את חלקו של הפטור א"כ הם עדיין בע"ד. ס"ק כג.
- ◆ נגיעה שאינה ממונית אלא של הנאה אחרת - פוסלת לעדות. ס"ק כד.
- ◆ ויש סוברים שנגיעה שאינה ממונית אינה פוסלת. ס"ק כה.
- ◆ ויש סוברים שאמנם הנוגע עצמו פסול אף בנגיעה שאינה של ממון, אך קרובו כשר. ס"ק כו.
- ◆ יש שכתבו שבדבר שיש לאחד מבעלי הדין תרעומת על העד – הוא נחשב נוגע ופסול. ועיין בביאורים. ס"ק כז.
- ◆ יש שכתבו, שעד הנוגע בעדות אך נגיעתו היא פחות משווה פרוטה – כשר. ס"ק כח.
- ◆ המזיק דבר שאינו שווה פרוטה אלא לבעליו – חייב, אך השומרו – פטור. ביאורים ס"ק 38.

נגיעה של שליח -

- ◆ לווה ששלח שני שליחים לשלם את חובו למלוה, וטען המלוה שלא נפרע – אינם נאמנים להעיד שפרעו את החוב, שהרי הם נוגעים. ס"ק כט.
- ◆ וכן הדין כשהלווה שלח שליח אחד לפרעון החוב. ואינו יכול להעיד גם לאחר שישבע, שעד הצריך שבועה אינו עד. ס"ק ל.
- ◆ אם הלווה ראה שהשליח פרע למלוה – השליח נאמן להעיד, שהרי הלווה מודה לו וא"כ אינו נוגע; ולכן המלוה שבא ליטול חייב לישבע שבועה דרבנן. ואם יפרע הלווה שנית למלוה – יתחייב הלה שבועה דאורייתא, שהרי הוא ליפטר. ס"ק לא.
- ◆ אמנם, אם הלווה אמר לשליח לקחת את השטר מידי המלוה – אינו נאמן להעיד אף אם הלווה ראה שפרע, שהרי בזה הוא נוגע בעדותו. ס"ק לב.
- ◆ שנים שנשלחו לקדש אשה בכסף, והאשה טוענת שלא קיבלה – יש סוברים שהם אינם נאמנים להעיד על הקידושין, שהם נוגעים בעדותם, שאם לא יעידו

- שקידשוה יצטרכו להחזיר המעות ללווה או לישבע שהחזירו לו. ויש סוברים שהאשה ספק מקודשת, וצריכה גט. ויש סוברים שהיא מקודשת ודאי. ס"ק לג.
- ◆ בטעם הדעה השניה שצריכה גט, יש מבארים שפסול נוגע הוא מדרבנן וממילא מדאורייתא העדים כשרים ולכן היא מקודשת מהתורה. ס"ק לד.
  - ◆ ויש מבארים בטעמם, שהעדים אינם נוגעים כיוון שחייבים לישבע ממ"נ, בין אם יטענו שקידשוה ובין אם יטענו שהחזירו למקדש. וכל פסולם הוא משום שעד הנזקק לשבועה אינו עד; ופסול זה הוא מדרבנן. ס"ק לה.
  - ◆ בטעם הדעה השלישית שמקודשת ודאי, יש שביאר שאף אם לא יעידו כלל אלא שכשיתבעם המקדש הם יטענו בתורת בע"ד שהם קידשוה הם פטורים מתשלומים ומשבועה. לכן הם יכולים להעיד; שבמקום שיש נאמנות בתורת בע"ד – אין דין של נוגע. ס"ק לו.
  - ◆ כאשר האשה מודה שקיבלה הכסף - יש סוברים שהעדים נאמנים להעיד שמקודשת, אף אם האשה אומרת שקיבלה את הכסף לשם פקדון; שהרי אינם נוגעים. ויש חולקים, שכיוון שכשרות העדים להעיד תלויה בהודאתה של האשה, א"כ כשהתקדשה לא היו ראויים להעיד, ולכן אין הם עדי קיום. ס"ק לז.
  - ◆ שליח שקידש האשה בכסף בפני עד נוסף, והאשה מכחישה שקיבלה הכסף – לדעה השניה הנ"ל, אינה מקודשת ודאי; שהרי עדות השליח תלויה בעדות השני. ואף לדעה הראשונה אינה מקודשת; כיוון שעדותו של השליח אינה עדות אלא מחמת שהשני העיד כמותו, נמצא שיותר ממחצית העדות מתקיימת על סמך השני. אך לדעה השניה שבס"ק לג – מקודשת, שאין השליח נוגע כלל. ס"ק לח.
  - ◆ עד שכתוצאה מעדותו יתחייבו לו בדיני שמים – לסוברים שמועילה תפיסה מחייב בדיני שמים, העד פסול. ס"ק לט.
  - ◆ עד אחד באיסורים – נאמן גם כשהוא נוגע. ס"ק מ.
  - ◆ שטר הלוואה שכתוב בו שהלווה נשבע לפרוע בזמן פלוני, והוא טוען שהמלוים האריכו לו את הזמן, והם מכחישים – נאמנים לפוסלו לעדות, שהרי גם בתורת בע"ד הם נאמנים. ועיין בביאורים. ס"ק מא.
  - ◆ בני חבורה שקיימו ע"ע לעשות דבר או לא לעשות, בקבלת נזירות – פסולים חלקם להעיד שקיבלו הנזירות בפה ולא רק בכתב. ס"ק מב.
  - ◆ בני חבורה שנשבעו שלא יעשו דבר פלוני, והעושה כן ישלם קנס לשאר בני החבורה, ואחד הודה שעבר על שבועתו – נאמנים שנים מהחבורה להעיד על העובר, והלה נפסל לעדות ולשבועה. ואף שהם יקבלו את הקנס, אין הם נוגעים שהרי נתחייב בקנס גם ללא עדותם מחמת שהודה. ס"ק מג.

נתבע המעיד על פסול עדי התובע -

- ◆ אין הנתבע מצטרף עם עד נוסף לפסול עדי התובע, גם כשהלה טוען שיש לו כת נוספת. אך אם שתי הכתות לפנינו – יכול לפסול אחת הכתות. ס"ק מד.
- ◆ ויש חולקים, הסוברים שאף אם שתייהן לפנינו אינו יכול לפסול את עדי התובע, שאף בכה"ג הוי נוגע. ס"ק מה.
- ◆ אם הכת השניה אומרת שראתה העדות יחד עם הראשונה – אין הנתבע יכול להצטרף לפסול אף אחת מהכתות, גם לדעה הראשונה. ס"ק מו.

שותף המעיד על שותפו -

- ◆ המערער על קרקע שקנו שותפים בטענה שמי שמכרה להם גזלה ממנו – אין אחד השותפים יכול להעיד כנגדו אפילו על חלק של חברו. שו"ע.
- ◆ טעם הדבר, שאם יעיד הרי שהמערער יזכה בחלקו של העד ולא בחלק השותף, וא"כ יצטרך השותף לחלוק את חלקו עם העד, ונמצא שהוא נוגע בעדותו. ס"ק מז.
- ◆ לאחר שחלקו יכול שותף להעיד לחבירו שחלקו אינו גזול, שכיוון שהעד הודה בעדותו שהמערער אינו נוטל כדין א"כ החלוקה לא תבטל, ונמצא שאינו נוגע. ס"ק מח.
- ◆ ויש סוברים, שאם העד מעיד שעדי המערער הם פסולי עדות – אינו נאמן על חלק חבירו כשם שאינו נאמן על חלקו, ואין אומרים בזה פלגין דיבורא. אך אם אינו פוסל את עדי המערער אלא מעיד שהלה מכר את הקרקע לזה שהם קנו ממנו – נאמן על חלק חבירו. ס"ק מט.
- ◆ אם לאחר שחלקו היה הערער רק על חלקו של אחד השותפים - יש אומרים שחבירו פסול להעיד לו, כיוון שאם יגבה המערער תבטל החלוקה, ויצטרך העד לחלוק את חלקו עם חבירו. ס"ק נ.
- ◆ ויש חולקים, הסוברים שאין חלוקת השותפים מתבטלת כיוון שהחלוקה אינה באחריות, ולכן אין העד נוגע. ס"ק נא.
- ◆ ויש מחלקים, שאם הערער היה מחמת גזל – החלוקה בטלה, שהרי התברר שנעשתה בטעות, ולכן אינו יכול להעיד; אך בטענת חוב – אינה מתבטלת כיוון שנעשתה כדין, ולכן יכול להעיד. ס"ק נב.
- ◆ ויש סוברים שגם בטענת גזל החלוקה אינה בטלה, ומ"מ יש לחלק בין טענת גזל לטענת חוב; שלגבי בעל חוב שגובה רק את גוף הקרקע - אין השותף מקבל אחריות בזמן החלוקה, משא"כ בנגזל שגובה גם פירות שאכל – ודאי חלקו עם אחריות, ולכן העד נוגע. ס"ק נג.

◆ ויש סוברים כדעה שבס"ק נ, שבין בגזל ובין בחוב חייב זה שנשארה אצלו הקרקע לחבירו, וממילא העד נוגע. אלא שכתבו שבגזל חולקים לגמרי מחדש את הקרקע, ואילו בחוב אינו חייב לתת לו חלק מהקרקע אלא יכול לתת מעות בשיעור חצי הקרקע. ס"ק נד.

◆ לדעה זו, גם אם השותף שנתבע ע"י המערער מודה שהלה מוציא ממנו שלא כדין, מ"מ אין השותף השני יכול להעיד לו. ואין אומרים שכיוון שהודה א"כ לא יוכל לתבוע מהעד לחלוק מחדש; דכיוון שיכול לחזור בו מהודאתו, ולומר שלא הודה אלא לדחות החוב, א"כ העד נוגע בעדותו. אמנם אם הערער הוא מחמת גזל, והנתבע הודה שהערער הוא שלא כדין – בזה אינו יכול לחזור מהודאתו, ולכן יכול השותף להעיד. ס"ק נה.

◆ בערער דגזל הודאתו הודאה, וכנ"ל, אף שסותרת את עדי המערער. אולם המודה שקרקע שייכת לו ומכרה לאחר, והודאתו זו סותרת עדים – אין הודאתו הודאה. לכן אין תוקף למכירת קרקע ע"י גזלן שאח"כ קנה את אותה מהנגזל [אלא רק מצד 'ניחא ליה דליקום בהימנותיה']. ס"ק נו.

◆ אחים שחלקו ירושה, ובא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהם – החלוקה בטלה גם לדעה שבס"ק נא. ס"ק נז.

הסתלקות השותף מחלקו ע"מ שיוכל להעיד –

◆ אם השותף מסתלק מחלקו בקנין ונתן חלקו לשותף – יכול להעיד לו. שו"ע.
 ◆ אם המסתלק אינו עושה קנין אלא רק אומר 'דין ודברים אין לי על שדה זו' – אין זו לשון מתנה, והקרקע עדיין שלו, ואינו יכול להעיד. ס"ק נח.

◆ יש סוברים, שאף כשעושה קנין לא יאמר בלשון סילוק, אלא יפרש שמקנה לחבירו את גוף הקרקע. ויש אומרים שקנין בלשון סילוק מהני. ויש אומרים שלכתחילה יקנה בלשון סילוק. ס"ק נט.

◆ יש סוברים שצריך עדים על הסתלקותו של העד, דא"א להכשיר את העד על סמך הודאתו שלו שנסתלק, שיכול לחזור בו מהודאתו. ס"ק ס.

◆ אם השותף המעיד מכר לשני את חלקו – אינו מעיד, שהרי הוא כנוטל שכר מחמת שמכר בלא אחריות. ס"ק סא.

◆ אם השותף המעיד לא הקנה את הקרקע לשני אלא הודה ששייכת לו – אינו מעיד כיוון שהוא נוגע להעמידה לפני בעל חובו, שהרי הודאת השותף אינה מחייבת את הבע"ח. ס"ק סב.

◆ אם השותף הקנה את חלקו לחבירו לאחר שראה את העדות – תחילתו בפסול; ונחלקו הפוסקים אם נוגע שתחילתו בפסול כשר לעדות. ס"ק סג.

- ◆ המערער, שהוא המרא קמא, יכול לטעון יקים ליי שיש בנוגע דין תחילתו בפסול. ס"ק סד.
- ◆ נוגע שתחילתו וסופו בכשרות ובאמצעותו הוא פסול – כשר לעדות. לכן, אם העד ראה את העדות קודם שנעשה שותף, וכשבא להעיד נסתלק – כשר. ס"ק סה.
- ◆ הסילוק מועיל אפילו אם לא היה אלא לאחר הערעור, ואין חוששים לקנוניא; שאין חוששין לזה אלא במקום שיש ריעותא, כגון בנפל שטר. ס"ק סו.
- ◆ ועוד טעם שאין חוששים לקנוניא, שבעד כשר לעולם אין חוששים, שאל"כ ביטלת כל אפשרות להעיד דלעולם ניוחש לקנוניא בין העד לבע"ד. ביאורים ס"ק 89.
- ◆ השותף המעיד, כשנותן לשני את חלקו צריך לקבל עליו שאם יבוא בעל חובו לגבות את הקרקע הוא ישלם לו; שאל"כ הרי הוא נוגע בעדותו להעמיד את הקרקע אצל שותפו כדי שבעל חובו יגבה ממנה. ס"ק סז.
- ◆ חשש זה, שרוצה להעמיד את הקרקע בפני בע"ח, הוא אפילו אם ידוע לנו כמה בע"ח יש לו וכן ידוע לנו שיש בידיו מעות לשלם לכולם; שעדיין חוששים שמא יש בע"ח נוספים או שהמעות שבידיו אינן שלו. ס"ק סח.
- ◆ אם השותף המעיד קיבל עליו לשלם גם ממשועבדים – אינו נאמן, שיתכן שלוח בלא קבלת אחריות 'דאיקני', ואח"כ קנה קרקע, ומכרה לאדם אחר לאחר שקיבל אחריות כלפי השותף; דבזה הוא נוגע להעמיד את הקרקע ביד השותף כדי שבע"ח יגבה ממנה, ואח"כ השותף יגבה מהקונה. ס"ק סט.
- ◆ השותף המעיד אינו יכול לקבל אחריות של טענת גזל, שאל"כ הוא נוגע להעיד לטובת השותף שהרי אם יטלוח ממנו יצטרך לשלם לו. שו"ע וס"ק ע.
- ◆ ואם בשעת קבלת האחריות ציין במפורש שהאחריות היא כלפי בע"ח – אינו צריך להתנות במפורש שאינו מקבל אחריות דגזל. ס"ק עא.
- ◆ כשמתנה שאינו מקבל אחריות דגזילה, די שיתנה שאינו מקבל אחריות כלפי מערער מסויים, ואז יוכל להעיד אם הלה ערער. ס"ק עב.